

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti
Ak. god. 2018./2019.

Luka Semenski

Bolničke knjižnice za pacijente u Gradu Zagrebu
diplomski rad

Mentor:

Dr. sc. Ivana Hebrang Grgić, doc.

Zagreb, rujan 2018.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Knjižnice i knjižničarstvo	2
3. Povijesni razvoj knjižnica za bolničke pacijente	3
4. Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova i knjižnice za bolničke pacijente .	5
4.1. Nastanak IFLA-inog Odbora za bolničke knjižnice	5
4.2. Preporuke IFLA-e za knjižnice namijenjene pacijentima	6
4.3. Svrha i ciljevi smjernica	6
5. Komisija za bolničke knjižnice	7
6. Organizacija knjižnice za pacijente.....	9
6.1. Korisnici	10
6.2. Osoblje.....	10
6.3. Prostor i oprema.....	11
6.4. Zbirke, programi i usluge	12
7. Primjer bolničke knjižnice za pacijente iz Sjedinjenih Američkih Država	13
8. Osvrt na ranije provedeno istraživanje stanja bolničkih knjižnica u Republici Hrvatskoj	14
9. Istraživanje bolničkih knjižnica u Zagrebu	15
9.1. Uzorak i metode istraživanja	15
9.2. Kontakt podaci i adrese ustanova	16
9.3 Rezultati istraživanja	17
9.3.1. Klinički bolnički centar „Sestre milosrdnice“	21
9.3.2. Klinička bolnica Merkur.....	24
9.3.3. Klinička bolnica Dubrava	27
9.3.4. Klinika za dječje bolesti	28
9.3.5. Klinika za psihijatriju Vrapče.....	30
9.3.6. Psihijatrijska bolnica Sv. Ivan	31
9.3.7. Klinički bolnički centar Zagreb	32

9.3.8. Dječja bolnica Srebrnjak	35
10. Prijedlozi mogućih načina za organizaciju knjižničnih usluga za bolničke pacijente	37
11. Zaključak.....	39
Literatura	40
Popis slika	44
Popis tabela	44
Popis grafikona.....	44
Bolničke knjižnice za pacijente u Gradu Zagrebu	45
Hospital libraries for patients in the City of Zagreb.....	46
Životopis.....	47

1. Uvod

U Republici Hrvatskoj postoji trinaest kliničkih ustanova, dvadeset i dvije opće bolnice, dvadeset i sedam specijalnih bolnica i tri lječilišta. Od toga, u Zagrebu se nalazi devet kliničkih ustanova i pet specijalnih bolnica.¹ Bolnice su institucije koje skrbe o zdravlju ljudi, ali u sustavu u kojem kronično nedostaje liječnika i drugog medicinskog osoblja, teško je mnogo vremena posvetiti pojedinačnom pacijentu. Stoga je lako zamisliti kako pacijent u bolnici može osjećati skup nelagodnih osjećaja, poput straha, otuđenosti i usamljenosti. U ovom radu predstavljeno je istraživanje provedeno u bolnicama na području Grada Zagreba, kojim su prikupljeni podaci vezani uz postojanje bolničkih knjižničnih usluga za pacijente, organiziranost i mogućnosti kojima treba težiti u razvoju takve usluge. Bolnička knjižnica kao središte stjecanja znanja, podučavanja i pružanja svih vrsta biomedicinskih informacija, služi kao nezaobilazna potpora stručnom, znanstvenom i nastavnom radu i napredovanju zaposlenika u matičnoj ustanovi.² Cilj istraživanja je dobiti uvid u stanje bolničkih knjižnica za pacijente na području Grada Zagreba te predložiti načine na koje bi se njihove djelatnosti i usluge za pacijente mogle unaprijediti. Osim podataka prikupljenih strukturiranim intervjuima s odgovornim osobama u pojedinim bolničkim knjižnicama, odgovori na pitanja nadopunjeni su podacima dostupnim na mrežnim stranicama bolnica i knjižnica. Opisane su preporuke koje donose Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj, a koje se odnose na bolničke knjižnice namijenjene pacijentima, vezane uz njihovu organizaciju, osoblje, korisnike, usluge i zbirke, prostor i opremu itd. Osim toga, prikazan je i primjer bolničke knjižnice za pacijente iz Sjedinjenih Američkih Država, pregledom mrežnih stranica bolničke knjižnice Sveučilišne bolnice i klinike Iowa.

¹ Zdravstvene ustanove u Republici Hrvatskoj. *Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske – zdravstvene ustanove u Republici Hrvatskoj*. URL: <https://zdravlje.gov.hr/arhiva-80/ministarstvo-zdravlja/zdravstvene-ustanove-u-republici-hrvatskoj/656> (11.06.2018.).

² Komisija za bolničke knjižnice (KBK). *Hrvatsko knjižničarsko društvo :: Stručna tijela – Komisija za bolničke knjižnice (KBK)*. (2002.). URL: https://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/46/. (19.08.2018.).

2. Knjižnice i knjižničarstvo

Knjižničarstvo je djelatnost koja se bavi ustrojem i poslovanjem svih vrsta knjižnica, a osnovna joj je svrha omogućavanje najpogodnijeg korištenja kulturnih i znanstvenih postignuća čovječanstva zabilježenih na različitim vrstama dokumenata radi svestranog razvoja pojedinca i društva u cjelini. Obuhvaća izgradnju mreže knjižnica, izgradnju knjižničnih fondova, sređivanje fondova u prostornome i obavijesnom smislu, njihovo čuvanje i zaštitu, pružanje informacijsko-referalnih usluga i usluga opskrbe knjižničnom građom te raznolike aktivnosti kojima se razvijaju navike čitanja i korištenja knjižničnih usluga.³ Razlikujemo nekoliko vrsta knjižnica i njihove podvrste, a za ovaj rad bitno je definirati narodne i specijalne knjižnice s obzirom na značenje njihovog rada i potencijal suradnje na dobrobit bolničkih pacijenata, osoblja i ostalih mogućih korisnika bolničke knjižnice.

Osnovni zadaci svake knjižnice su sustavan i neprestan odabir knjižnične građe, sređivanje i stručna obrada knjižnične građe, logičan i primjeren smještaj knjižnične građe, čuvanje i zaštita knjižnične građe, davanje knjižnične građe na korištenje, davanje obavijesti o knjižničnoj građi u jednoj knjižnici ili u više njih. Ovisno o vrsti knjižnice, postoje i posebni zadaci.⁴

Narodne knjižnice prikupljaju raznoliku građu, a otvorene su svim slojevima društva. Svojim službama i uslugama potiču i šire opće obrazovanje, stručni i znanstveni rad, a posebno se zalažu za to da svi slojevi društva steknu naviku čitanja, korištenja informacija i raznolikih knjižničnih usluga. Specijalne knjižnice su stručne organizacijske jedinice u sklopu javnih, mješovitih i privatnih poduzeća te obrazovnih i kulturnih, zdravstvenih, pravosudnih i drugih ustanova koje zadovoljavaju potrebe za knjižničnom građom i obavijestima, u prvom redu članova matične ustanove, i pomažu korisnicima da u stručnome i istraživačkom radu (unutar određenoga specijaliziranog područja) dobiju pouzdane obavijesti i primarne dokumente.⁵ Njihova je glavna zadaća i uloga zadovoljiti informacijske potrebe članova svoje matične organizacije, tj. osigurati značajne informacije onda kada su im potrebne te im na taj način pružiti podršku u obavljanju poslova za matičnu organizaciju.⁶ Specijalne knjižnice trebaju sustavno nadograđivati svoj fond prema potrebama i zahtjevima korisnika te stručno i

³ Rad u knjižnici. Katica Tadić. Opatija : Naklada Benja ; Zagreb : Kratis, 1994. Str. 17.

⁴ Ibid. Str. 14.

⁵ Ibid. Str. 15.

⁶ Griffiths, Jose – Marie; Donald W. King. Increasing the information edge: the role of special libraries. // Special Libraries: Increasing the Information Edge. Washington, D.C.: Special Libraries Association, 2009. Str. 21.-35.

tehnički obrađivati svu građu, a pristup informacijama trebaju osigurati klasičnim radom ili uz pomoć tehnologije. Kako bi udovoljile informacijskim potrebama svojih korisnika, bilo članovima njihovih matičnih organizacija ili znanstvenoj, istraživačkoj i stručnoj zajednici izvan matične organizacije, specijalne knjižnice trebaju provoditi redovita istraživanja informacijskih potreba korisnika.⁷

3. Povijesni razvoj knjižnica za bolničke pacijente

Omogućavanje pristupa knjigama te čitanju kao terapijskom sredstvu, datira najmanje od kasnoga srednjeg vijeka, kada dolazi do velikog širenja bolnica, posebno u Europi. Uspjeh knjižnica i knjižničnih usluga za bolničke pacijente povezan je s činjenicom da čitanje kroz odvlačenje pažnje, zabavu, nadahnuće, duhovnu podršku i uzdizanje, može pomoći pri rehabilitaciji bolesnika. Engleski liječnik Bruce Bruce-Porter smatrao je veliku bolnicu Kalifa Al Mansura u Kairu (Egipat, oko 1276. godine) začetkom knjižnica za pacijente i uloge knjižničnih usluga u liječenju bolesnika. Bolnica je osim liječenja pružala i usluge poput čitanja Kurana bolesnicima koji su to željeli, čitanja priča i sviranja glazbe onima koji nisu mogli spavati i sl.⁸ U osamnaestom i devetnaestom stoljeću u Engleskoj, Škotskoj, Francuskoj i Njemačkoj, a izvan Europe i u Sjedinjenim Američkim Državama, knjižnične usluge bile su značajan dio terapijskog programa za duševno oboljele osobe. Liječnici koji su radili u psihijatrijskim bolnicama, propisivali su čitanje kao terapiju za duševno oboljele pacijente, stoga su postojale organizirane knjižnice za pacijente.^{9,10} Krajem devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća stručnjaci su provodili istraživanja u psihijatrijskim bolnicama, poput Dorothy Tylor u Velikoj Britaniji (1894.), koja je zabilježila da je većina medicinskih službi u bolnicama, u uvjerenju da knjige i čitanje doprinose bolničkom liječenju, tražila da se

⁷ Knjižnice: kamo i kako dalje? : pohrana i zaštita knjižnične građe : profesija „knjižničar“ : usluge i korisnici : zbornik radova / 12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Opatija, 11.-14. svibnja 2013. ; uredile Alisa Martek i Elizabeta Rybak Budić ; [prijevod [sažetaka] na engleski Tea Fluksi]. – Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013. , str. 17.

⁸ Usp. Bruce-Porter, Bruce. The need for libraries in hospitals as a part of the scheme of curative medicine. // Journal of State Medicine 38(1930), str. 710-715. Citirano prema: Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj / sastavila radna skupina pod predsjedanjem Nancy Mary Panella, pod pokroviteljstvom Sekcije za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama ; [s engleskog preveo Kristijan Ciganović ; stručna redakcija prijevoda Tanja Sušec]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

⁹ Encyclopedia of library and information science / ed. Allen Kent and Harold Lancour. New York : Marcel Dekker, 1969., str. 449.

¹⁰ Dunkel, Lisa M. Moral and humane: patients' libraries in early nineteenth-century American mental hospitals. // Bulletin of the Medical Library Association 71(1983), str. 274-281.

pacijentima omogućiti pristup knjižničnoj građi¹¹, te Edith Jones u Sjedinjenim Američkim Državama, koja je na temelju studije provedene u 121 psihijatrijskoj bolnici zaključila da su uvjeti ispod poželjnih te zatražila da knjižničarska društva saveznih država posvete veću pažnju duševnim bolesnicima u zatvorenim ustanovama.¹² Razvoj knjižnica za pacijente, posebno u općim bolnicama, sporo je napredovao, unatoč svim naporima liječnika i knjižničara uvjerenih u terapijsku vrijednost knjiga i čitanja. Zanimljivo je kako se kao najveći poticaj razvoju knjižnica za pacijente pokazao Prvi svjetski rat, gdje su programi ratnih službi predstavljali organizirane usmjerene napore opskrbe pripadnika oružanih snaga knjigama i drugom građom za čitanje; što uključuje i ranjenike, bolesnike i ostale osobe smještene u bolnicama.¹³ U literaturi su najbolje opisani programi ratnih službi razvijeni u Velikoj Britaniji i SAD-u. U Velikoj Britaniji služba je kao volonterski program počela s djelovanjem 1914. godine, a do 1918. godine dosegnuta je brojka od dva milijuna knjiga, časopisa i novina, kojima su se opskrbljivali vojni ranjenici u bolnicama i na bolničkim brodovima, a kasnije i u civilnim bolnicama.¹⁴ U SAD-u ratna služba s djelovanjem počinje nešto kasnije, 1917. godine, u organizaciji Američkog knjižničarskog društva (engl. American Library Association, dalje u tekstu: ALA). U početku opskrbljuju logore i baze američkih oružanih snaga diljem svijeta, a 1918. godine šire usluge na bolnice i transkontinentalne bolničke vlakove namijenjene američkim vojnim snagama. U knjižnicama većih bolnica, ALA je organizirala rad stručnih knjižničara, dok su knjižnične usluge u manjim bolnicama povjerene službenicima mjesnih knjižnica. U razdoblju najveće aktivnosti, služba je zapošljavala više od 170 knjižničara na programu bolničkih knjižnica i dopremala knjižničnu građu na oko 3.981 mjesta za pružanje usluga.¹⁵ Nakon velikog uspjeha ratnih službi, u

¹¹ Tylor, Dorothy. Hospital libraries. // *The Library* 7(1895), str. 347-352.

¹² Jones, Edith Kathleen. Libraries for patients in hospitals for the insane. // *American Journal of Insanity* 68(1911), str. 95-101.

¹³ Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj / sastavila radna skupina pod predsjedanjem Nancy Mary Panella, pod pokroviteljstvom Sekcije za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama pod pokroviteljstvom Sekcije za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama ; [s engleskog preveo Kristijan Ciganović ; stručna redakcija prijevoda Tanja Sušec]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009., str. 16.

¹⁴ Usp. Gaskell, Helen Mary. Hospital libraries past and present. // *The Book Trolley* 1(1937), 203-205. Citirano prema: Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj / sastavila radna skupina pod predsjedanjem Nancy Mary Panella, pod pokroviteljstvom Sekcije za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama ; [s engleskog preveo Kristijan Ciganović ; stručna redakcija prijevoda Tanja Sušec]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

¹⁵ Panella, Nancy Mary. The patients' library movement : an overview of early efforts in the United States to provide organized libraries for hospital patients. // *Bulletin of the Medical Library Association* 86(1996), str. 54.-58.

godinama nakon završetka Prvog svjetskog rata dolazi do porasta količine knjižnica za pacijente, u SAD-u ali i drugim zemljama.¹⁶

4. Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova i knjižnice za bolničke pacijente

Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova (engl. International Federation of Library Associations and Institutions, dalje u tekstu IFLA) izrađuje i objavljuje mnoštvo važnih dokumenata za knjižničarsku struku, između ostaloga i *Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj*, koje zbog nemogućnosti izrade standarda za opću primjenu, s obzirom na razlike među pojedinim zemljama, služe kao niz sugestivnih smjernica prema kojima bi svaka ustanova trebala organizirati svoju knjižničnu uslugu.

4.1. Nastanak IFLA-inog Odbora za bolničke knjižnice

Još je 1930. godine, na 53. godišnjoj konferenciji Britanskoga knjižničarskog društva u Cambridgeu održano prvo zasjedanje Saveza o bolničkim knjižnicama, na kojem su izrađeni prvi formalni opisi te održane rasprave o bolničkim knjižnicama toga vremena, u Danskoj, Njemačkoj, Velikoj Britaniji, Švedskoj i SAD-u. Sudionici zasjedanja složili su se oko potrebe osnivanja međunarodnog saveza knjižnica za pacijente te ispitivanja područja djelovanja na međunarodnoj razini koje bi objelodanilo informacije o ciljevima, metodama i uspjesima knjižnica. Tzv. „Prijedlog iz Cambridgea“ doveo je do stvaranja dvaju pododбора za knjižnice namijenjene bolničkim pacijentima; jedan pod pokroviteljstvom Međunarodnoga bolničkog saveza, a drugi pod pokroviteljstvom Međunarodnog saveza knjižničarskih društava i ustanova (IFLA). Nije potpuno jasno što je sačinjavalo prvi pododbor, ali je poznato da je IFLA-in pododbor koji je predložen i odobren na IFLA-inom godišnjem susretu u Cheltenhamu u Engleskoj 1931. godine, namjeravao naplaćivati članarinu od 30-ak zemalja iz kojih bi po dvije osobe imale mjesto u pododboru: jedan predstavnik knjižnica, a drugi predstavnik bolnica pojedine zemlje. Rad na sastavljanju pododбора nastavio se do 1935. godine, kada je konačno organiziran te je u njega ušlo 12 zemalja. U početku je nazvan „Pododbor za bolničke knjižnice“ a kasnije se njegov status mijenjao u skladu s mijenjanjem

¹⁶ Usp. Jones, Edith Kathleen. Hospital libraries. Chicago: American Library Association, 1939., str. 132-133. Citirano prema: Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj / sastavila radna skupina pod predsjedanjem Nancy Mary Panella, pod pokroviteljstvom Sekcije za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama ; [s engleskog preveo Kristijan Ciganović ; stručna redakcija prijevoda Tanja Sušec]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

uloge IFLA-e; od punopravnog odbora, do podsekcije i na kraju, postaje sekcija. Mijenjano je i ime, zajedno s opsegom djelovanja, pa je tako 1977. godine naziv „Sekcija za knjižnične usluge za bolničke pacijente i invalidne osobe“ te 1984. godine „Sekcija za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama“. ¹⁷

4.2. Preporuke IFLA-e za knjižnice namijenjene pacijentima

IFLA je u razdoblju od 1960. do 1984. godine izdala četiri dokumenta s preporukama za knjižnice za pacijente. Prvi dokument objavljen je 1960. godine na francuskom jeziku u časopisu *Libri*, pod naslovom Memorandum o bolničkim knjižnicama, a njegova kraća inačica na engleskom jeziku pojavila se u *Hospital Abstracts* 1961./1963. godine. Drugi dokument s preporukama, IFLA-ine Standardi za knjižnice u bolnicama, objavljen je u UNESCO-vom *Bulletin for Libraries* 1969. godine. Treće IFLA-ine preporuke pojavile su se 1973. godine kao paragrafi u *Standardima za narodne knjižnice* Sekcije za narodne knjižnice, a uključivale su, osim bolničkih pacijenata i čitatelje koji ne mogu izlaziti iz vlastitih domova, čitatelje s oštećenjem vida, klubove i domove za starije osobe, zatvore i pritvore itd. Godine 1984. IFLA je napokon objavila *Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente i osobe s posebnim potrebama unutar zajednice*. Ove su smjernice pokrivala i usluge namijenjene mnogim drugim skupinama uključujući i osobe s afazijom¹⁸/disleksijom; osobe s motoričkim nedostatkom; gluhe osobe, duševno oboljele osobe.¹⁹

4.3. Svrha i ciljevi smjernica

IFLA je svjesna kako se zbog različitih kulturnih, društvenih i političkih razlika među zemljama, ni jedna metoda ili plan ne mogu preporučiti na općoj razini. Stoga smjernice služe kao niz sugestija kojima se predlažu razine kojima knjižnične usluge za pacijente trebaju težiti i trebale bi biti od pomoći za određivanje osnovnih značajki tih usluga. Namijenjene su knjižnicama i knjižničnim uslugama za pacijente svih životnih dobi u svim vrstama ustanova

¹⁷ Usp. Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj / sastavila radna skupina pod predsjedanjem Nancy Mary Panella, pod pokroviteljstvom Sekcije za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama ; [s engleskog preveo Kristijan Ciganović ; stručna redakcija prijevoda Tanja Sušec]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009., str. 18-19.

¹⁸ Afazija je gubitak ili poremećaj govora koji uključuje smanjenu mogućnost razumijevanja ili izražavanja (ekspresiju) riječi odnosno njihovih neverbalnih ekvivalenata.

¹⁹ Usp. Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj / sastavila radna skupina pod predsjedanjem Nancy Mary Panella, pod pokroviteljstvom Sekcije za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama ; [s engleskog preveo Kristijan Ciganović ; stručna redakcija prijevoda Tanja Sušec]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009., str. 19.

za zdravstvenu njegu te starijim osobama kao i osobama s posebnim potrebama u smještaju, domovima i ostalim ustanovama za trajnu skrb i smještaj.²⁰

Opći ciljevi smjernica su promicanje uspostavljanja knjižnica/knjižničnih usluga za pacijente, podrška zamisli iznimnog značenja u već postojećim programima te poticaj vanjskim agencijama da prošire knjižnične usluge na osobe smještene u ustanovama za trajnu skrb i smještaj.

Ključne pretpostavke od kojih polaze smjernice su:

- knjige i ostala knjižnična građa imaju temeljnu vrijednost za svakoga bez obzira na životnu dob, razinu obrazovanja, društveni status te bez obzira na tjelesnu ili duševnu sposobnost;
- knjige i druga knjižnična građa na jedinstvenoj i sasvim osobnoj razini pružaju mogućnosti za dobivanje informacija, za zabavu, za nadahnuće, za razmišljanje i za učenje;
- pojedinci u svakom društvu, uključujući i one koji su privremeno ili trajno ograničeni na boravak u središtima za zdravstvenu skrb ili druge ustanove, trebaju imati pravo na pristup knjigama i knjižničnoj građi koje su prilagođene njihovim osobnim potrebama i zanimanjima.
- te da knjige, čitateljska i knjižnična građa mogu pozitivno utjecati na stanje i oporavak osoba koje su tjelesno ili duševno oboljele.²¹

5. Komisija za bolničke knjižnice

Hrvatsko knjižničarsko društvo (dalje u tekstu, HKD), osnovano je u Zagrebu 14. ožujka 1940. godine, pod nazivom Hrvatsko bibliotekarsko društvo i u početku je okupljalo dvadeset i dva člana. Tijekom Drugog svjetskog rata dolazi do prekida rada, a 1948. godine društvo dobiva odobrenje za daljnje djelovanje koje se iste godine i ukida. Krajem godine osniva se novo društvo pod nazivom Društvo bibliotekara Hrvatske i tako zadržava kontinuitet djelovanja hrvatske knjižničarske udruge.^{22, 23} Od 1998. godine, društvo djeluje pod sadašnjim

²⁰ Ibid. Str. 20.

²¹ Ibid. Str. 20-21.

²² Hebrang Grgić, I. (2015). Uloga nakladničke djelatnosti Hrvatskoga knjižničarskog društva u obrazovanju knjižničara. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 58(1-2), 263-276. Str. 264. URL: <https://hrcak.srce.hr/143634>, (18.09.2018.).

imenom; potiče osnivanje i razvoj knjižnica, zanimanje za knjigu i knjižnice, slobodan pristup knjizi i informacijama te promicanje pisane kulturne baštine od nacionalnog značenja. Djelatnost društva odvija se kroz rad šest sekcija, koje se sastoje od dvadeset i šest komisija i šest radnih grupa.²⁴

Komisija za bolničke knjižnice (dalje u tekstu, KBK) HKD-a utemeljena je 2014. godine i sljednica je Radne grupe za bolničke knjižnice (dalje u tekstu, RGBK) koja je započela s radom 2006. godine na prijedlog članova Komisije za medicinske knjižnice. Osnovni ciljevi RGBK bili su proučavanje i istraživanje stanja bolničkih knjižnica u RH i određivanje njihove strategije razvoja s obzirom na ulogu i razvoj bolnica u hrvatskom zdravstvenom sustavu. KBK nastavlja rad na realizaciji navedenih ciljeva, radi na promociji cjeloživotnog stručnog usavršavanja knjižničara u bolničkim knjižnicama, zastupa njihove interes u svim profesionalnim stručnim tijelima te promiče značaj i ulogu bolničkih knjižnica na svim društvenim razinama te na taj način aktivno sudjeluje u strategiji razvoja bolničkih knjižnica i provodi pravnu legislativu u knjižničarskoj struci.²⁵

Komisija je u svom Izvješću o radu za 2017. godinu između ostaloga nastavila pratiti negativan trend zatvaranja bolničkih knjižnica iz kojih kolege odlaze u mirovinu, te su obavijest o tome podnijeli savjetnici za specijalne i visokoškolske knjižnice u Nacionalnoj i Sveučilišnoj Knjižnici (dalje u tekstu, NSK), a slijedom toga i Hrvatskom knjižničnom vijeću i Ministarstvu kulture. Prema izvješću, bolničke knjižnice imaju problema s radom nakon odlaska kolegica u mirovinu, većina ih se zatvara i ukida se radno mjesto u sistematizaciji radnih mjesta u matičnoj ustanovi, a sudbina knjižničkog fonda je nepoznata. Na taj način prestale su s radom bolničke knjižnice u Psihijatrijskoj bolnici „Sv. Ivan“ Jankomir, Klinici za plućne bolesti Jordanovac, Sveučilišnoj klinici za dijabetes „Vuk Vrhovac“ (navedene tri bolničke knjižnice dotiče se djelomično i ovaj rad) te van Zagreba, knjižnice Opće bolnice Dubrovnik, Pula, Karlovac i Vinkovci.²⁶

²³ Povijest. *Hrvatsko knjižničarsko društvo :: Povijest*. (2002.). URL: https://www.hkdrustvo.hr/hr/o_nama/povijest/. (18.09.2018.).

²⁴ Stručna tijela. *Hrvatsko knjižničarsko društvo :: Stručna tijela*. (2002.). URL: https://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/. (18.09.2018.).

²⁵ Komisija za bolničke knjižnice (KBK). *Hrvatsko knjižničarsko društvo :: Stručna tijela – Komisija za bolničke knjižnice (KBK)*. (2002.). URL: https://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/46/. (19.08.2018.).

²⁶ Ibid.

6. Organizacija knjižnice za pacijente

Radna skupina IFLA-e koja je radila na izradi Smjernica za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj, ustanovila je kako se pojam „bolnička knjižnica“ u nekim zemljama gotovo uvijek koristi za pojam biomedicinske/znanstvene knjižnice, u drugima knjižnice koje pacijentima posuđuju literaturu za razbibrigu i slobodno vrijeme, a u nekima je isti pojam označavao obje vrste knjižnica, koje bi sadržavale zbirku građe za slobodno vrijeme, građu zdravstvenog i znanstvenog sadržaja ili obje vrste građe. Uzevši u obzir višeznačnost pojma, najčešće se njegova upotreba izbjegava, a gdje to nije moguće, kada se ipak upotrebljava označava knjižnicu za pacijente koja u biti raspolaže zbirkom za čitanje u slobodno vrijeme te često sadrži i građu sa zdravstvenim informacijama.²⁷

Knjižnica unutar ustanove može se organizirati na nekoliko načina. Matična ustanova može financirati knjižnicu u potpunosti, u kojem slučaju ustanova drži knjižnicu i plaća njezin prostor, osoblje, opremu, građu, usluge i programe. Knjižnicu mogu zajednički financirati matična ustanova i vanjska agencija (što može biti mjesna ili pokrajinska narodna knjižnica), uz podjelu troškova: matična ustanova može ponuditi prostor, opremu i volontersku službu, a vanjska agencija zbirke, programe, službe i stručno osoblje. U ovom slučaju, obavezno je potpisivanje sporazuma u kojemu se navode ciljevi, ovlasti, očekivanja i ograničenja obiju ustanova. Knjižnica može biti ogranak mjesne narodne knjižnice ili može biti osnovana i održavana od strane neke volonterske skupine. U oba ova slučaja, osim u troškovima prostora i održavanja te vjerojatno opreme, pokroviteljska agencija ili skupina preuzima sve provedbene troškove. Bez obzira na izvor financiranja, knjižnicu treba osnovati i voditi kao organizaciju koja ne ovisi o matičnoj ustanovi. Trebala bi se nalaziti na organizacijskom rasporedu ustanove i trebala bi imati svoje vlastito osoblje i proračun. Oko prostora koji joj je povjeren trebale bi se sporazumno složiti obje strane.²⁸

IFLA-ine smjernice donose niz preporuka za knjižnice za pacijente i mogu se smatrati vodičem za planiranje knjižnica i knjižničnih usluga za pacijente. Ciljevi tih preporuka su podrška dobrobiti i oporavku pacijenata uz pomoć nabavljanja i pružanja na korištenje knjižnične građe i usluga svakom pacijentu, u svrhu razonode, terapije, a u odgovarajućim

²⁷ Usp. Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj / sastavila radna skupina pod predsjedanjem Nancy Mary Panella, pod pokroviteljstvom Sekcije za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama ; [s engleskog preveo Kristijan Ciganović ; stručna redakcija prijevoda Tanja Sušec]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009., str. 9.

²⁸ Ibid. Str. 25.

uvjetima i obrazovanja i pružanja informacija o zdravlju i zdravstvenim problemima. Također, preporuke promiču razumijevanje da je čitanje možda i najodrživija aktivnost koja stoji na raspolaganju osobama smještenim u bolnicama i drugim ustanovama za trajnu skrb i smještaj, a knjižnice i knjižnične usluge bi u skladu s cjelokupnom skrbi o pacijentima trebale činiti osnovni dio svake ustanove za kratkoročnu ili dugoročnu skrb.²⁹

6.1. Korisnici

U korisnike knjižnice ubrajaju se pacijenti na bolničkom liječenju i njihove obitelji, a u tu skupinu mogu biti uključeni i vanjski pacijenti, prije ili nakon primanja u bolnicu, pacijenti na kućnoj njezi ili pacijenti na skrbi zajednice te bolničko osoblje. Dok će pacijenti na bolničkom liječenju koristiti knjižnicu iz različitih razloga, članovi njihove obitelji, vanjski pacijenti i ostale vrste pacijenata će vjerojatno tražiti građu sa zdravstvenim informacijama. Knjižnica može djelovati kao terapijski čimbenik, pospješujući liječenje zaokupljanjem pažnje pacijenata na pozitivan način.³⁰

6.2. Osoblje

Okolnosti koje određuju broj i vrstu osoblja su veličina i vrsta matične ustanove, broj i vrsta osoba koje bi trebale koristiti knjižnicu te raspoloživa građa, programi i usluge. U osnovi, knjižnični rad s bolničkim pacijentima zahtijeva mnogo zaposlenika, iz nekoliko razloga: vjerojatno će postojati mnogo nepokretnih pacijenata kojima je potrebna usluga u bolesničkom krevetu, dio pokretnih pacijenata koji mogu posjećivati knjižnicu može imati neki tjelesni nedostatak ili drugu vrstu ograničenja pa im je potrebna posebna pomoć, a osobe s tjelesnim ograničenjima mogu imati i veće zahtjeve za uporabom audiovizualne i druge prilagođene građe, pa im je potrebno stručno vodstvo. Preporučeno je u rad knjižnice uključiti jednog ili više stručnih knjižničara, jednu ili više nestručnih osoba (suradnika knjižnice), službenike i tehničke pomagače (osobe osposobljene za stručno rukovanje audiovizualnom opremom, posebnim pomagalicama i računalima). Voditeljske ovlasti trebaju biti u rukama stručnog knjižničara koji ima potrebno obrazovanje i stručno znanje. Gdje nije moguće zaposliti knjižničara na puno radno vrijeme, matična ustanova trebala bi imati knjižničarskog savjetnika (stručnog knjižničara) koji će se brinuti o voditeljskim pitanjima. Voditelj knjižničar mora imati široki spektar kompetencija, uključujući potpuno znanje o knjižničarstvu, osnove administracije, sposobnost za organizaciju i planiranje, svijest o teškoćama i knjižničnim potrebama oboljelih i osoba s posebnim potrebama, radno

²⁹ Ibid. Str. 23.

³⁰ Ibid. Str. 24.

poznavanje liječničkih, psiholoških i psihijatrijskih pojmova, prilagodljivost i kreativnost (često se odnosi na kreativnost u upravljanju troškovima).³¹

Volonteri bi mogli biti jedno od rješenja tamo gdje nije moguće zaposliti dovoljno stručnog osoblja; oni mogu, uz poduku, raditi za posudbenim pultom, pružati osnovne informacijske usluge, obrađivati međuknjižnične posudbe, pomagati oko zbirke i voditi statističke podatke, a u nekim slučajevima i posluživati pacijente u krevetu uz pomoć kolica za knjige.³²

Područje knjižničnih usluga stalno se mijenja i napreduje, tako da je potrebno neprekidno poticati i omogućivati obrazovanje osoblja i poučavanje za osoblje i volontere. Osim proučavanja stručne literature, izvori stalnog obrazovanja mogu uključivati programe unutarnje službe koji pripadaju samoj matičnoj ustanovi, radionice u organizaciji mjesnih knjižnica, tečajeve i seminare u organizaciji strukovnih knjižničarskih društava, posjete drugim knjižnicama za pacijente i sl.³³

6.3. Prostor i oprema

Smjernice donose detaljne preporuke vezane uz prostor, namještaj, police, osvjetljenje i opremu potrebnu knjižnici. Sama knjižnica trebala bi biti smještena u središnjem dijelu bolnice, odnosno u dijelu bolnice koji se nalazi na mjestu gdje prolaze ambulantni pacijenti, osoblje i posjetitelji te ako to nije moguće, postaviti vidljive znakove unutar zgrade kako bi se naznačila prisutnost knjižnice i njezina lokacija. Prostor knjižnice morao bi biti miran i tih kako bi knjižnica ispunila svoje poslanje i nikada ga ne bi trebalo dijeliti s nekom drugom službom ili odjelom.³⁴ Ulaz u knjižnicu morao bi biti prilagođen za pristup osobama u invalidskim kolicima, ne bi smio imati povišene pragove ili stepenice. Smjernice preporučuju prostor za sjedenje, ovisno o tome radi li se o bolnici za kratkotrajni smještaj ili ustanovi za trajnu skrb i smještaj, za 5-10% ili 15-20%, od ukupnog broja bolničkih pacijenata, što se čini teško ostvarivo u postojećim uvjetima. Preporučuje se također da knjižnica ima odvojene prostore za čitanje/učenje, za slušanje/gledanje (audiovizualna građa), računalni odjel, pult za informacije i posudbu smješten tako da omogućuje pregled nad većim dijelom knjižnice, uključujući i ulaz. Referentni prostor trebao bi biti postavljen uz pult, kako bi u njega bio smješten katalog te opća referentna građa (enciklopedije, rječnici, vodiči itd.). Potreban je

³¹ Ibid. Str. 33.-36.

³² Ibid. Str. 35.

³³ Ibid. Str. 35.

³⁴ Ibid. Str. 26-27.

odvojeni uredski prostor za administraciju i upravu te prostor za obradu građe. Treba osigurati i još jedan prostor za čuvanje uredske i tehničke opreme, pomagala za čitanje i kolica za knjige. Preporuka je i da knjižnice osiguraju dio prostora za dječje potrebe, u slučaju potrebe održavanja nastave za djecu i sl.³⁵

Potrebno je osigurati što je više moguće prirodnog svjetla, a umjetnu rasvjetu treba postaviti kao dodatak prirodnom svjetlu. Treba paziti da je dovoljno rasvjetnih tijela postavljeno iznad prolaza između ormara, tamo gdje se za čuvanje zbirke koriste samostojeći ormari za knjige. Potrebno je osigurati dovoljno prostora između polica za nesmetano kretanje pacijenata u kolicima ili onih koji koriste druga pomagala za kretanje. Namještaj mora biti udoban, trajan i siguran, stolice bi trebale imati naslone za ruke kako bi bilo olakšano ustajanje. Mjere za stolove teško je odrediti, jer različite skupine imaju različite zahtjeve. Tako bi za potrebe pacijenata u kolicima, stol trebao biti malo povišeniji u odnosu na onaj koji je podesan za sjedeći položaj pokretne osobe, a djeci su pak potrebni nešto niži stolovi. U bolnicama je od velikog značaja mogućnost jednostavnog održavanja i dezinfekcije, pa je stoga preporučeno da podovi budu od linoleuma, koji dobro podnosi redovito mehaničko čišćenje i poliranje, a trebalo bi izbjegavati sagove na kojima se skupljaju bakterije i alergeni te ih je teško redovito dezinficirati.³⁶

Od tehničkih uređaja, ovisno o proračunu, na raspolaganju bi trebali biti telefoni za osoblje, ali i barem jedan predviđen za pacijente, fotokopirni uređaj, osobno računalo za rad knjižničara, osobna računala spojena na mrežu ustanove i na internet, od kojih bi barem jedno trebalo biti opremljeno pomagalima za osobe s posebnim potrebama, pisač, uređaji za korištenje audiovizualne građe, televizijski prijamnici, a smjernice predlažu i dostupnost prenosivih računala koja bi se mogla prenositi na odjele kako bi ih koristili pacijenti vezani za krevet.³⁷

6.4. Zbirke, programi i usluge

Knjižnica za pacijente trebala bi pružati, osim posuđivanja zbirke knjižnične građe i neke programe i usluge. Primjeri toga su redovito odvoženje knjiga kolicima na odjele s pacijentima, što bi trebalo predstavljati osnovnu uslugu u svakoj ustanovi koja brine o velikom broju polupokretnih i nepokretnih osoba, osiguravanje dostupnosti malih zbirka knjiga i druge tiskane građe (dnevne novine, časopisi) na klinikama, prostorima za dnevni

³⁵ Ibid. Str. 27-29.

³⁶ Ibid. Str. 29-30.

³⁷ Ibid. Str. 33.

boravak, čekaonicama te u prostorima za posebne liječnike tretmane (npr. prostori za dijalizu i kemoterapiju) – postoji velika mogućnost gubitka knjiga pa bi se trebalo raditi o knjigama u mekom uvezu koje ne treba vraćati u knjižnicu, program međuknjižnične posudbe koji omogućava korisnicima da dođu do građe koja im nije dostupna u zbirci matične knjižnice, referentne usluge u vidu pružanja pomoći u snalaženju u gomili dostupnih podataka te određivanju kvalitetnih informacija, savjetovanje za čitatelje u cilju obrazovanja, razonode ili terapije, održavanje glazbene terapije i biblioterapije i sl.³⁸

Preporuke za zbirke kažu kako bi građa morala biti u dobrom stanju, gdje je to moguće, knjige bi trebale biti lagane i jednostavne za rukovanje, stručna literatura i građa sa zdravstvenim informacijama mora biti suvremena i pouzdana, a dio građe mora biti predviđen za pacijente s vizualnim ograničenjima, na uvećanom tisku, dostupna u alternativnim oblicima poput audio-knjiga i sl. Općenito, zbirke bi se trebale sastojati od građe za slobodno vrijeme i zdravstvenih informacija u tiskanom i netiskanom obliku.³⁹

7. Primjer bolničke knjižnice za pacijente iz Sjedinjenih Američkih Država

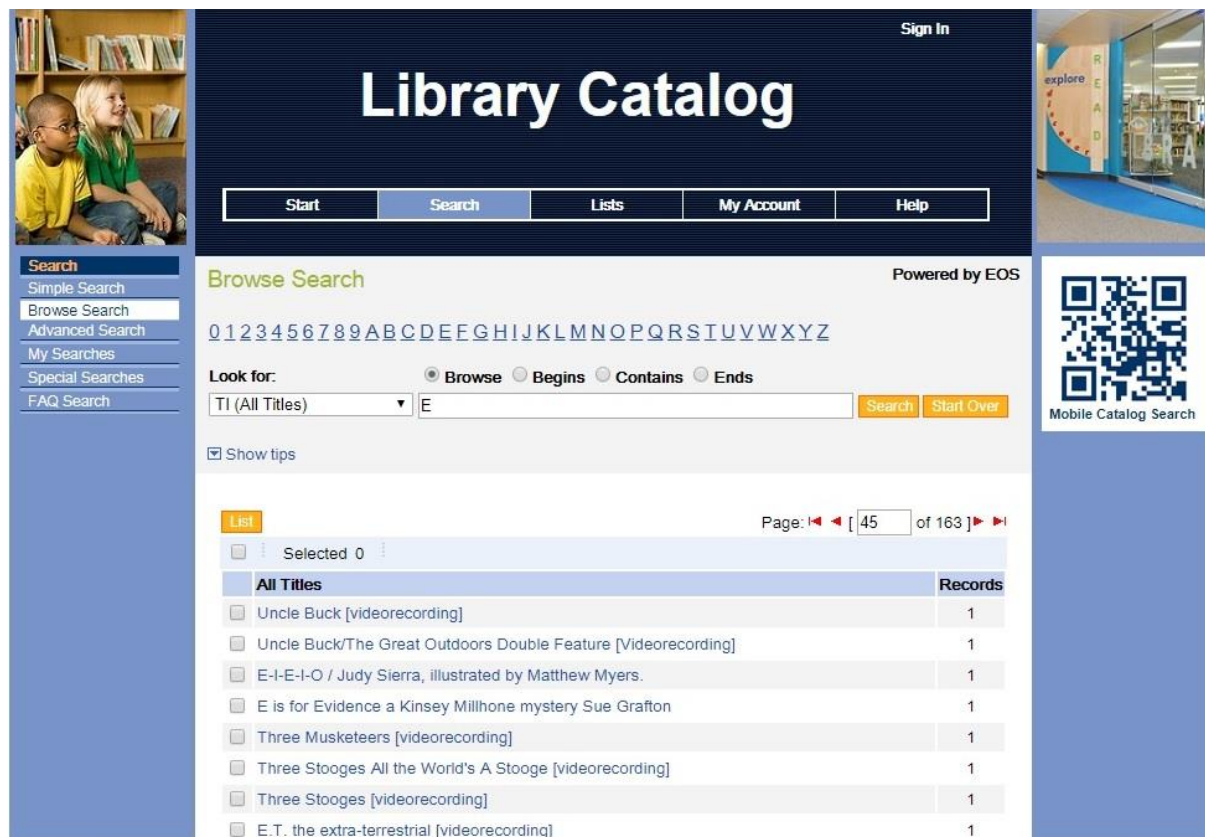
Kao primjer bolničke knjižnice za pacijente, prikazat će se knjižnica za pacijente Sveučilišne bolnice i klinike Iowa (engl. University of Iowa Hospitals & Clinics). Mrežne stranice knjižnice pružaju mnoštvo informacija i pomoćnih materijala za pacijente. Istaknuto je radno vrijeme i lokacija knjižnice unutar ustanove. U knjižnici pacijenti mogu u miru i tišini čitati, istraživati i učiti o svojem zdravlju, a omogućena je posudba knjiga, časopisa, iPad-a, prijenosnih računala, glazbe, filmova, DVD uređaja, igraćih konzola i igara. Postoji posebna prostorija koju je potrebno rezervirati, Edukacijski centar za pacijente (engl. The Patient Education Center), u kojoj pacijenti i njihove obitelji mogu koristiti računala ili se sastati i savjetovati sa medicinskim osobljem u privatnijem okruženju. Knjižnica mrežno pruža pristup edukacijskim video sadržajima zdravstvene tematike, na engleskom i španjolskom jeziku. Moguće je naručiti dostavu građe u sobe pacijenata, pozivom na telefonski broj knjižnice. Uz sve navedeno, knjižnica pruža i usluge skeniranja i slanja građe e-poštom, faksiranja, fotokopiranja i printanja te druge jednostavnije informatičke usluge. Knjižnica koristi i usluge volontera, koji raznose građu po sobama i pomažu u radu

³⁸ Ibid. Str. 40-41.

³⁹ Ibid. Str. 36-40.

knjižnice.⁴⁰ Mrežno je, na usluzi Youtube, dostupan zanimljivi video kojim se ukratko predstavlja knjižnica, njena građa dostupna pacijentima, njene usluge i njena svrha.⁴¹

Primjer pretraživanja njihovog kataloga, koji sadrži svu dostupnu građu, prikazan je na slici 1:

Slika 1. Katalog bolničke knjižnice za pacijente University of Iowa Hospitals & Clinics

Izvor: Library Catalog. *Start – OPAC Discovery*. URL: <https://u95023.eos-intl.net/U95023/OPAC/Index.aspx>. (19.08.2018.).

8. Osvrt na ranije provedeno istraživanje stanja bolničkih knjižnica u Republici Hrvatskoj

Jedan od glavnih izvora korištenih pri izradi ovog rada, članak je objavljen u Vjesniku bibliotekara Hrvatske 2010. godine, pod naslovom Organizacija, stanje i budućnost bolničkih knjižnica u Republici Hrvatskoj.⁴² U njemu, autorice su utvrdile kako bolničke knjižnice namijenjene isključivo pacijentima kod nas u praksi ne postoje, a literatura sa zdravstvenim

⁴⁰ Patients' Library. *Patients' Library / University of Iowa Hospitals & Clinics*. URL: <https://uihc.org/patients-library>. (19.08.2018.).

⁴¹ University of Iowa Health Care. Mindy Egeland: *Patients' Library at University of Iowa Hospitals and Clinics*. [YouTube video, 27.06.2017.] URL: https://youtu.be/YeJ1m3maB_s (19.08.2018.).

⁴² Kraljević, D.; Ramljak, G.; Sušec, T. Organizacija, stanje i budućnost bolničkih knjižnica u Republici Hrvatskoj. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 53(2), 40-46. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/80984>. (19.08.2018.).

informacijama za pacijente na hrvatskom jeziku nije tako opsežna i raznovrsna kao u svijetu. U svijetu postoje tri vrste bolničkih knjižnica: medicinske bolničke knjižnice namijenjene zdravstvenim djelatnicima, bolničke knjižnice za bolesnike i bolničke knjižnice koje su kombinacija prvih dviju vrsta. Autorice su iznijele pretpostavku kako će stanje u Hrvatskoj radi manjka financijskih sredstava i općeg društvenog stanja, ostati nepromijenjeno, jedino postoji mogućnost stvaranja posebnih zbirki za pacijente unutar knjižnica.⁴³

Kada se govori o stvaranju i rukovođenju bolničkim knjižnicama, naglasak treba biti na osiguravanju provjerenih zdravstvenih informacija svakom pojedincu, zdravom i bolesnom, bez obzira na dob, obrazovanje, spol itd. Važna je određena informacijska pismenost te osnovno znanje iz biologije, posebno onog dijela koji se odnosi na čovjeka. Sve skupa čini jako složeno pitanje, jer se osim stručnih, otvaraju i etička pitanja koja zahtijevaju kvalitetnu suradnju liječnika i knjižničara. Odabir literature knjižničar bi morao raditi uz pomoć liječnika, medicinskih sestara, terapeuta i drugih stručnih osoba u bolnici, jer će dolaziti u dodir ne samo s pacijentima koji mogu riješiti određeni zdravstveni problem, nego i s neizlječivim bolesnicima, nepokretnima, osamljenima uslijed izolacije jer imaju teške infekcije i sl. Istaknuta je i potreba suradnje sa kolegama knjižničarima iz narodnih knjižnica, koji mogu pomoći svojim bogatim fondovima i stručnim djelovanjem. Zaključeno je kako je kombinacija bolničke stručne knjižnice s knjižnicom za bolesnike najbolje rješenje iz navedenih razloga.⁴⁴

9. Istraživanje bolničkih knjižnica u Zagrebu

9.1. Uzorak i metode istraživanja

Prema popisu bolnica dostupnom na stranicama Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske, u Zagrebu se nalazi devet kliničkih ustanova i pet specijalnih bolnica. Neke od tih ustanova imaju više jedinica, odnosno klinika, poput Kliničkog bolničkog centra Zagreb i Kliničkog bolničkog centra „Sestre milosrdnice“. Cilj ovog rada je pružiti uvid u knjižnične usluge za pacijente u bolničkim knjižnicama te predložiti moguće načine organizacije dodatnih i poboljšanja postojećih usluga. Istraživanjem je pokušano obuhvatiti sve bolničke ustanove, ali to nije bilo moguće zbog nepostojanja ili nedostupnosti odgovornih osoba. Predmet analize tako čini sedam bolnica s pripadajućim dodatnim lokacijama: Klinička bolnica „Sestre milosrdnice“ (uz Kliniku za traumatologiju i Kliniku za tumore), Klinička

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid.

bolnica Merkur (uz Sveučilišnu kliniku „Vuk Vrhovac“), Klinička bolnica Dubrava, Klinika za dječje bolesti, Psihijatrijska bolnica Sv. Ivan, Klinika za psihijatriju Vrapče te Klinički bolnički centar Zagreb, čije knjižnice kao ogranci pripadaju Središnjoj medicinskoj knjižnici Medicinskog fakulteta u Zagrebu (Klinička bolnica Rebro, Klinika za ženske bolesti i porode). Klinička bolnica Sv. Duh isključena je iz istraživanja jer nema mogućnosti za provođenje usluge za pacijente, Klinika za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“ isključena je iz istraživanja nakon što je tijekom intervjua sa nekolicinom knjižničara zaključeno kako bi opširniju knjižničnu uslugu za pacijente, za koju je nužna suradnja većeg broja ljudi koji bi morali imati pristup različitim bolničkim odjelima, bilo vrlo teško ili nemoguće provesti na odjelima za zarazne bolesti. Istraživanje nije uspješno provedeno ni u Dječjoj bolnici Srebrnjak, jer nije bila dostupna odgovorna osoba, no informacije na mrežnim stranicama bolnice prilično iscrpno predstavljaju knjižnicu, pa su njihove knjižnične usluge za pacijente kratko predstavljene u ovom radu.

Kao metoda istraživanja korišten je intervju, točnije polustrukturirani intervju održan individualno s osobama odgovornim za pojedinu bolničku knjižnicu. Polustrukturirani intervju dvosmjerni je dijalog u kojemu istraživač održava ravnotežu između fleksibilnosti u vidu dopuštanja manjih tematskih udaljavanja od postavljenih pitanja i provedbe predviđenoga plana istraživanja.⁴⁵ Ovakav pristup odabran je iz razloga što su očekivanja bila da će biti teško doći do točnih podataka vezanih konkretno uz dijelove knjižnične građe namijenjene pacijentima, pa je umjesto ankete, intervju procijenjen kao bolja metoda, kako bi se ispitanicima pružila mogućnost dodatnog pojašnjavanja odgovora. Skup pitanja postavljenih u intervjuu, sastoji se od općih pitanja o knjižnici, knjižničnoj građi i opremi, organizaciji knjižničnih usluga za pacijente bolnice, suradnji sa drugim ustanovama i sl.

9.2. Kontakt podaci i adrese ustanova

Prikupljeni su osnovni podaci o samim ustanovama; njihovim nazivima, adresama, mrežnim stranicama i voditeljima knjižnica pojedine ustanove. U većini bolničkih knjižnica, voditelji knjižnice su ujedno i odgovorne osobe s kojima je intervju održan. Svi podaci dostupni su javno na mrežnim stranicama ustanova i njihovih knjižnica. Navedeno je radi jednostavnosti prikaza popisano u Tabeli 1:

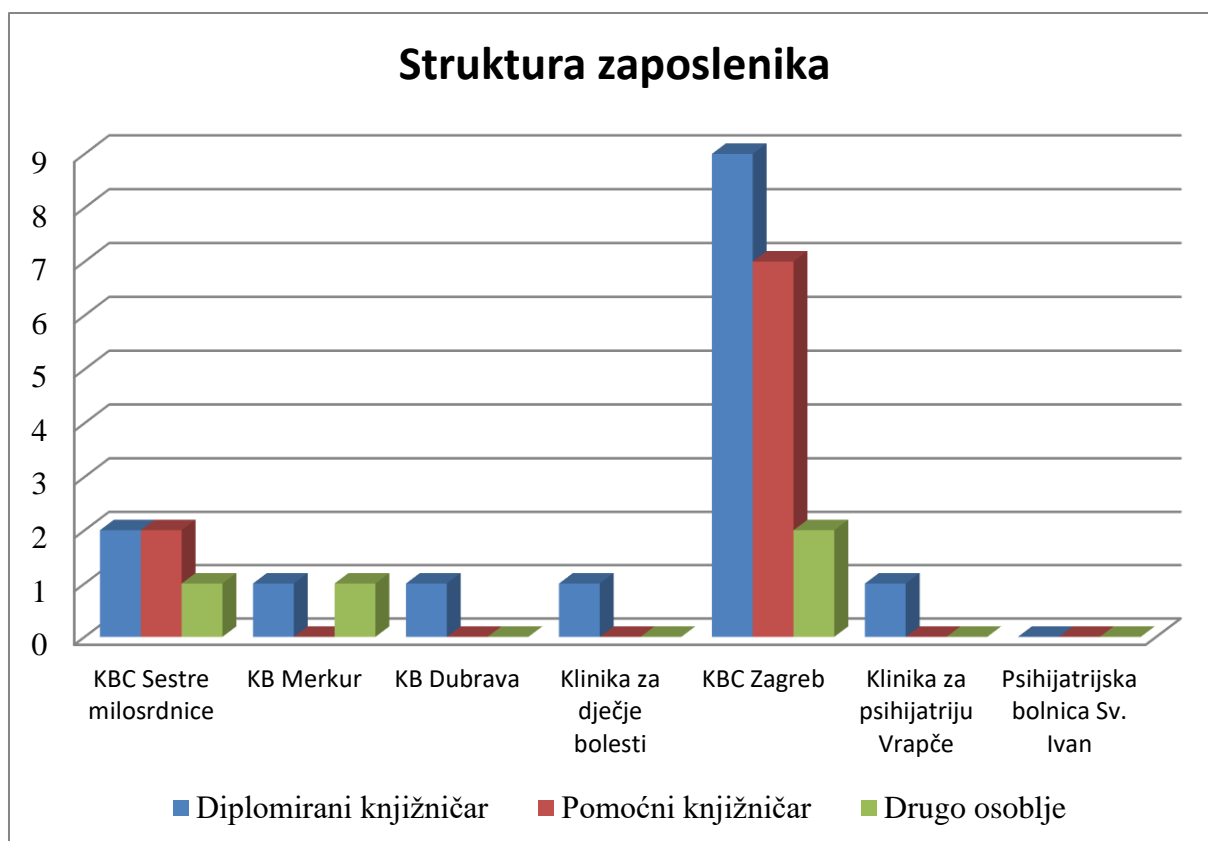
⁴⁵ Polustrukturirani intervju. *Polustrukturirani intervju / Struna / Hrvatsko strukovno nazivlje*. URL: <http://struna.ihji.hr/naziv/polustrukturirani-intervju/25250/> (19.08.2018.).

Naziv ustanove	Adresa ustanove	Voditelj knjižnice ustanove i kontakt podaci (e-mail, telefon)	Mrežna stranica knjižnice
Klinička bolnica Dubrava	Avenija Gojka Šuška 6	prof., dipl. knjiž. tel: 01/2902409	http://www.kbd.hr/knjiznica
Klinička bolnica Merkur; Sveučilišna klinika za dijabetes, endokrinologiju i bolesti metabolizma Vuk Vrhovac	Zajčeva 19; Dugi Dol 4A	prof., mag. bibl. tel: 01/2431422	http://www.kb-merkur.hr/merkur-za-djelatnike/knjiznica
Psihijatrijska bolnica Sv. Ivan	Jankomir 11	/	/
Klinika za psihijatriju Vrapče	Bolnička cesta 32	dipl. polit., dipl. knjiž. tel: 01/3780771	http://bolnica-vrapce.hr/web/?page_id=642
Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice; Klinika za traumatologiju KBCSM; Klinika za tumore KBCSM	Vinogradska 29; Draškovićeva 19; Ilica 197	prof., viši knjiž. tel: 01/3787173	http://www.kbcm.hr/knjiznica/
Klinika za dječje bolesti Zagreb	Klaićeva 16	prof. i mag. knjiž. tel: 01/4600276	https://www.kdb.hr/knjiznica/
Klinički bolnički centar Zagreb; Klinička bolnica Rebro; Klinika za ženske bolesti i porode	Šalata 3; Kišpatićeva 12; Petrova 13	dr. sc., viši knjiž. tel: 01/4566936	http://smk.mef.unizg.hr/index.php/hr/

Tabela 1. Osnovni podaci o ustanovama i knjižnicama

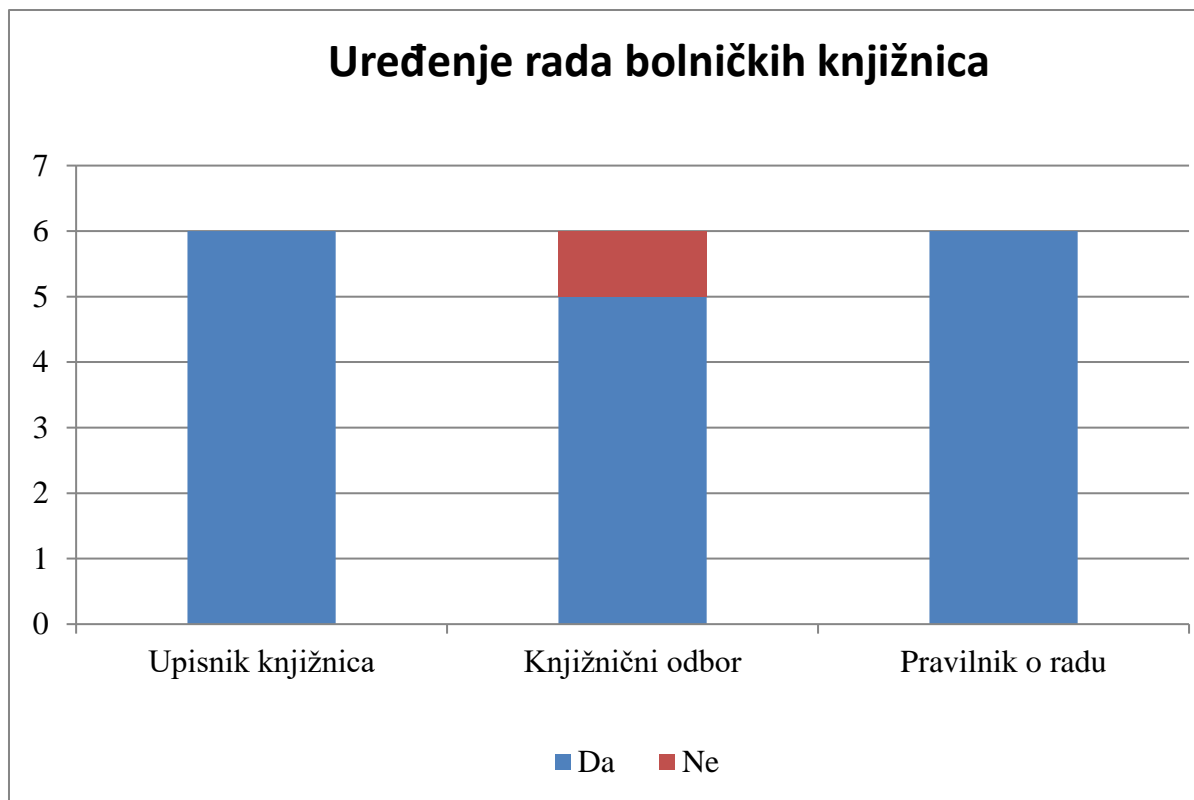
9.3 Rezultati istraživanja

Iako je istraživanje provedeno na prilično malom broju ustanova, nažalost pokazalo je kako čak i oni kod kojih nešto postoji, vode borbu s manjkom financijskih sredstava, prostora, vremena i osoblja. Suradnja s drugim zaposlenicima bolnice nije na adekvatnoj razini, najviše iz razloga što su i doktori i ostalo medicinsko osoblje pretrpani vlastitim poslom i ne mogu odvojiti dodatno vrijeme za projekte poput izrade medicinske literature prigodne za pacijente – za što nisu ni na koji način stimulirani.

Grafikon 1. Struktura zaposlenih po bolničkim knjižnicama

Grafikon 1 prikazuje strukturu zaposlenih po bolničkim knjižnicama, iz koje je vidljivo kako većina bolničkih knjižnica obuhvaćenih istraživanjem, ima mali broj zaposlenog osoblja. Iznimka je KBC Zagreb, koji je zapravo veća knjižnica jer se radi o Središnjoj knjižnici Medicinskog fakulteta i njezinim ograncima, pa ima i više zaposlenika. KBC Sestre Milosrdnice također obnaša djelatnost na više lokacija, pa je i to razlog što imaju nešto veći broj djelatnika. Oni također, uz KB Merkur, jedini imaju i stručnog suradnika u radu (urednik časopisa, prevoditelj). Psihijatrijska bolnica Sv. Ivan nema zaposlenih knjižničara u stručnoj knjižnici, a knjižnicu i knjižničnu zbirku za pacijente u sklopu radne terapije održavaju sami korisnici bolnice. U kontekstu predmeta istraživanja ovog rada, za organizaciju i održavanje dodatnih knjižničnih usluga za bolničke pacijente, potrebno je zapošljavanje više knjižničara, što je nažalost, u trenutnom stanju, teško ostvarivo.

Grafikon 2. Uređenje rada bolničkih knjižnica

Grafikon 2 prikazuje na koji način je uređeno poslovanje bolničkih knjižnica obuhvaćenih istraživanjem; koliko ih je upisano u Upisnik knjižnica pri Ministarstvu kulture Republike Hrvatske te koliko ih ima Knjižnični odbor koji donosi Pravilnik o radu. U ovom grafu nisu prikazani podaci za Psihijatrijsku bolnicu Sv. Ivan, jer podaci o tome nisu uspješno prikupljeni. Pozitivno je da su sve ostale knjižnice upisane u Upisnik, imaju svoje Pravilnike o radu u kojima su predstavljeni njihovi ciljevi i svrha, a jedino knjižnica Klinike Vrapče nema knjižnični odbor. Većina bolničkih knjižnica obrađenih u istraživanju financira se iz sredstava određenih financijskim planovima ustanove, ostali iz državnog proračuna, a neki se financiraju i iz oba izvora (primjerice odvojeno za troškove svakodnevnog rada i troškove nabave časopisa i pristupa bazama podataka). Financijska sredstva za knjižnicu KBC Sestre milosrdnice potječu iz godišnjeg proračuna za stručnu literaturu na razini ustanove (iz čega se financira i pristup e-izvorima). Knjižnica KB Merkur financira se iz državnog proračuna, a dio građe dobiva i od zaposlenika bolnice, koji sredstvima za projekte ponekada kupuju građu i daju je Knjižnici na inventarizaciju. Knjižnica KB Dubrava financira se iz sredstava ustanove; dio građe, posebno iz zbirke za pacijente, pribavljen je donacijama. Sredstva za rad knjižnice Klinike za dječje bolesti su iz proračuna. Prijedlog budžeta za sljedeću kalendarsku godinu krajem godine daje se ravnatelju bolnice na odobrenje; u njemu su razrađene stavke, tj. iznosi

za nabavu knjiga, časopisa, baza podataka i međuknjižničnu posudbu. Troškovi stručnog usavršavanja i opreme knjižnice nisu uključeni u ovaj iznos. SMK se financira na državnoj razini i od strane Medicinskog fakulteta. Medicinski fakultet financira nabavu knjiga i časopisa te pretplate na baze podataka, dok KBC Zagreb financira plaće osoblja. Sredstva za rad knjižnice Klinike za psihijatriju Vrapče osigurana su od strane ustanove. Knjižnica Psihijatrijske bolnice Sv. Ivan dobar dio građe za zbirku namijenjenu pacijentima dobiva iz donacija, osoblja bolnice i bolničkih pacijenata. Sredstva za stručnu literaturu planirana su u godišnjem financijskom planu.

Usluge za pacijente, iako nisu primarna djelatnost specijalnih bolničkih knjižnica, organizirane su na više načina; KBC Sestre milosrdnice i Klinička bolnica za djecu organiziraju školsku nastavu za djecu na dugotrajnom bolničkom liječenju (istu uslugu organizira također i Dječja bolnica Srebrnjak, navedeno kasnije u radu), Psihijatrijska bolnica Sv. Ivan i Klinika za psihijatriju Vrapče omogućavaju pacijentima bolnice vođenje knjižničnih zbirki za pacijente u sklopu radne terapije te sudjelovanje u literarnim radionicama i druženjima sa književnicima i umjetnicima. Knjižnice većinom ne izdvajaju građu namijenjenu pacijentima, ako je imaju, iz ostatka fonda, dok dio postavlja izdvojene zbirke knjiga, slikovnica i sl. namijenjenih pacijentima na policama smještenim u bolnici.

Problemi koje ističu intervjuirani knjižničari, većinom se odnose na manjak prostora za dodatne usluge za pacijente, nedostatak osoblja te financijske troškove izgradnje bogatijeg fonda građe za pacijente i opremanja prostorija. Osim toga, problem je u realizaciji dobre suradnje sa osobljem i upravom bolnica, teško je za očekivati kako će se liječnici i drugo medicinsko osoblje, radi obima vlastitih obaveza, angažiranije uključiti u rad knjižnice usmjeren uslugama za pacijente.

Što se tiče građe isključivo za pacijente, teško je na jednom mjestu prikazati točne brojke. Većina knjižnica svu građu pruža na uvid svim zainteresiranima, što znači da se građa namijenjena bolničkim pacijentima ne odvaja u posebne zbirke. Međutim, neke knjižnice ipak imaju odvojen dio fonda. Tako primjerice KBC Sestre milosrdnice u čitaonici Središnje knjižnice na zasebnoj polici ima smještenu zbirku za pacijente koja se sastoji od 312 naslova stručne literature, a knjižnica KB Dubrava dijeli fond na stručni (otprilike 3.500 jedinica građe; udžbenici, knjige i časopisi iz područja medicine) i opći (4.600 jedinica građe; beletristika). Klinika za psihijatriju Vrapče u stručnom fondu posjeduje otprilike 10.000 knjiga i 40 naslova domaćih i stranih časopisa s područja psihijatrije, a podataka o zbirci koju

održavaju sami bolnički pacijenti nema, kao ni za Psihijatrijsku kliniku Sv. Ivan, koja ima zbirke građe za pacijente po različitim odjelima, a radi se, prema procjeni otprilike o barem 1.000 do 1.500 jedinica građe.

Vrsta građe	KBC Sestre milosrdnice	KB Merkur	KB Dubrava	Klinika za dječje bolesti	KBC Zagreb ⁴⁶	Klinika za psihijatriju Vrapče	Psihijatrijska bolnica Sv. Ivan
Knjige	15.030 + 799 e-knjiga	2.262	8.100 ⁴⁷	1.772	70.000 naslova, 87.000 svezaka	10.000 knjiga	/
Časopisi	1.390 naslova, 133.361 svezak	4.806		11.252 sveska	4.250 naslova, 83.000 svezaka	40 naslova	/

Tabela 2. Vrsta i količina građe

9.3.1. Klinički bolnički centar „Sestre milosrdnice“

Uredbom Vlade RH o spajanju bolničkih ustanova u srpnju 2010. godine Kliničkom bolničkom centru Sestre milosrdnice pripojene su Klinika za traumatologiju Zagreb, Klinika za dječje bolesti Zagreb i Klinika za tumore Zagreb, koje su u svom sastavu imale vlastite bolničke knjižnice s fondom i stručnim osobljem. Nakon pripajanja, sve se knjižnice združuju i nastavljaju djelovati kao Središnja knjižnica s ograncima. U svibnju 2012. godine Klinika za dječje bolesti izdvojena je iz KBC-a⁴⁸ pa danas Klinički bolnički centar „Sestre milosrdnice“ posjeduje knjižnicu i to Središnju knjižnicu u Vinogradskoj 29 i dva ogranka: Knjižnicu KBCSM – lokacija Draškovićeve 19 (Klinika za traumatologiju KBCSM) i Knjižnicu KBCSM – lokacija Ilica 197 (Klinika za tumore KBCSM). Knjižnica ima voditeljicu koja je u zvanju višeg knjižničara. Središnja knjižnica nalazi se u Vinogradskoj u zgradi uz ulaznu rampu, u kojoj su smješteni i Multimedijski centar i Srednja škola za medicinske sestre Vinogradska, knjižnica na lokaciji Draškovićeve 19 nalazi se na trećem katu bolnice gdje su smješteni i predstojnik i dijelovi službi, a knjižnica na lokaciji Ilica 197 nalazi se na petom katu bolnice. Radno vrijeme lokacija Vinogradska i Ilica je od ponedjeljka do petka između

⁴⁶ U otvorenom pristupu je ukupno 7.600 jedinica građe (2.600 knjiga i 5.000 časopisa).

⁴⁷ Podatak za KB Dubrava prikazan u tablici je zbroj svih jedinica građe, nažalost nije prikupljen podatak o količini pojedine vrste građe; no knjige su svakako većinski dio u odnosu na časopise.

⁴⁸ O Knjižnici. *O Knjižnici – Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice*. URL: <http://www.kbcm.hr/knjiznica/o-knjiznici/>. (19.08.2018.).

08:00 i 16:00 sati (za korisnike od 08:30 do 15:30), dok je radno vrijeme Draškovićeve utorkom, četvrtkom i petkom između 08:00 i 15:30 sati.

Knjižnica zapošljava jednog višeg knjižničara, jednog diplomiranog knjižničara te dva pomoćna knjižničara. Uz njih, zaposlen je i dipl. novinar i prof. hrvatskog jezika za rad na uređivanju časopisa čiji je izdavač KBC Sestre milosrdnice. Upisana je u Upisnik knjižnica pri Ministarstvu kulture Republike Hrvatske, a njen rad reguliran je Pravilnikom o radu koji donosi Knjižnični odbor. Financijska sredstva za knjižnicu potječu iz godišnjeg proračuna za stručnu literaturu na razini ustanove, a koriste se između ostalog i za osiguravanje pristupa e-izvorima koji se nabavljaju za hrvatsku znanstvenu i akademsku zajednicu (Portal e-izvori).

Knjižnica održava mrežni i tiskani katalog, inventarnu knjigu za knjige (osnovna sredstva) i za časopise (sitni inventar). Katalog tiskanih časopisa na webu Knjižnice dostupan je korisnicima za svaku od lokacija.⁴⁹ Što se tiče građe, KBCSM prema podacima od 31.12.2016. godine raspolaže sa ukupno 15.030 tiskanih i 799 e-knjiga (Vinogradska: 9.213 tiskanih i 799 e-knjiga, Draškovićeve: 1.655 tiskanih, Ilica: 4.162 tiskanih), 1.390 naslova časopisa (Vinogradska: 1.117, Draškovićeve: 134, Ilica: 139) i ukupno 133.361 svezaka časopisa (Vinogradska: 104.122, Draškovićeve: 14.091, Ilica: 15.148). U tijeku godine dana kroz kupnju i poklone nabavlja se između 100-150 domaćih i stranih knjiga, uključujući e-knjige koje su prioritet te oko 40 naslova domaćih i stranih časopisa putem kupnje i razmjene.

Što se tiče prostorija za rad i opreme, Središnja knjižnica raspolaže s prostorom za djelatnike (dva knjižničarska radna mjesta i dva za rad na časopisu) te čitaonicom s osam mjesta za korisnike, od kojih su dva uz računalo za korisnike. U ograncima prostor za jednog djelatnika integriran je s prostorom za korisnike (četiri do pet mjesta za radnim stolom i jedno do dva računala za korisnike). Stolovi, računala za osoblje i korisnike nalaze se u čitaonici na svim lokacijama. Pristup internetu i bazama podataka omogućen je, ali u sobama u bolnici ne postoji pristup Wi-Fi mreži, već pacijenti mogu koristiti isključivo vlastiti internet. Vanjski korisnici (studenti, zdravstveno osoblje i dr.) mogu koristiti građu/usluge u prostoru Knjižnice, posudba knjižnične građe za vanjske korisnike nije moguća, a dio usluga (nabava članaka/literature) može biti ograničen zbog nedostatka osoblja, ili je omogućeno samo za građu iz e-izvora u koje Knjižnica ima pristup bez dodatnih troškova. Pacijenti bolnice imaju ograničen pristup. U Središnjoj knjižnici postoji zbirka za pacijente u čitaonici u kojoj se

⁴⁹ Katalozi. *Katalozi – Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice*. URL: <http://www.kbcm.hr/knjiznica/katalozi/> (19.08.2018.).

nalazi stručna literatura i smještena je na zasebnoj polici. Zbirka se nabavlja sustavno, no u mrežnom katalogu postoje zapisi samo za manji, noviji dio knjiga iz ove zbirke. Za stare knjige ne postoje zapisi, a zbirka broji oko 312 naslova. Prostor bolničke knjižnice namijenjen pacijentima nije odvojen od prostora namijenjenog stručnom radu osoblja bolnice, a bilo bi dobro da postoji manja odvojena čitaonica s fondom (beletristika i popularna medicina) u sklopu Knjižnice. Knjige iz zbirke za pacijente korisnik može čitati u prostoru čitaonice ili u prostoru gdje su knjižničarski djelatnici (dostupni su manji stol i stolice). Posudba isključivo medicinske građe (ne za pacijente!) regulirana je Pravilnikom o radu. Referentna zbirka i knjige koje postoje u jednom primjerku se ne posuđuju. Posuđuju se knjige koje postoje u više primjeraka ili izdanja (posuđuje se starije izdanje). Iznimno se posuđuju preko vikenda kada je Knjižnica zatvorena i vraćaju u ponedjeljak ujutro u osam sati i to samo djelatnicima KBCSM. Kopije iz časopisa se daju/šalju svim korisnicima. Vodi se statistika posjećenosti knjižnice i korištenja građe.

Usluga za pacijente organizirana je u nekom obliku na svim lokacijama KBCSM. U Klinici za pedijatriju KBCSM (lokacija Vinogradska) organizirana je nastava za školsku djecu – pacijente, a u dnevnom boravku postoji manja zbirka slikovnica i beletristike. U Klinici za psihijatriju KBCSM (lokacija Vinogradska) postoji Klub liječenih alkoholičara. Na Klinici postoji manja zbirka beletristike koju liječnici i medicinske sestre koriste u radu s pacijentima (biblioterapija). Zbirka je nastala tako da su djelatnici Klinike donosili od kuće svoje privatne knjige. Ovdje postoji prostor i volja za primitak određenih naslova (novih, rabljenih) koji bi se mogli koristiti u radu s pacijentima, nakon što stručno osoblje napravi odabir korisnih naslova. U Klinici za tumore KBCSM (lokacija Ilica), na prvom katu postoji polica s knjigama za pacijente (beletristika) organizirana na principu razmjene knjiga (engl. Bookcrossing je naziv za svjetski pokret kojim se potiče ostavljanje knjiga na javnim mjestima, kako bi ih netko drugi uzeo, pročitao i prosljedio dalje. Izraz je izveden od imena internetske stranice BookCrossing.com, koja je započela ovu praksu).⁵⁰ Na četvrtom katu se nalazi Onkološki odjel Klinike za dječje bolesti Zagreb na kojem se organizira nastava te postoji prostor tzv. dnevnog boravka/igraonice i polica sa slikovnicama. Odabir knjiga i slikovnica bi napravilo stručno osoblje. Što se tiče uspješnosti organizacije usluge za pacijente, Središnjoj knjižnici potreban bi bio dodatni prostor, čitaonica za pacijente te knjižničar koji bi dio radnog vremena provodio u radu s korisnicima te volonterima-knjižničarima. Fond beletristike bi se najlakše mogao izgraditi putem donacija ili

⁵⁰ Bookcrossing. *Bookcrossing* – Wikipedia. URL: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Bookcrossing> (19.08.2018.).

bookcrossinga, ali obavezno u suradnji sa stručnim osobljem (psihijatri, psiholozi, posebno educirani knjižničari). S obzirom na činjenicu da je raspored zgrada KBCSM paviljonskog tipa, pa jedna lokacija knjižnice ne može kvalitetno pokriti sve klinike, opcija bi moglo biti postavljanje polica u prostorima ispred pojedinih odjela u dogovoru s voditeljem Knjižnice i glavnim sestrama/predstojnicima klinika KBCSM tako da se ne remeti bolnički rad. Započeti/proširiti suradnju tamo gdje osoblje iskaže interes.

Najveće prepreke ostvarenju usluge su nedostatak knjižničarskog osoblja, odgovarajućeg prostora i financijskih sredstava. Osim toga, usluga u kojoj dolazi do razmjene knjiga nije pogodna za sve vrste bolnica i odjela (mogućnost zaraze i sl.). Primjerena je za pacijente koji dulje vrijeme borave u bolnici (kao npr. dio onkoloških odjela, psihijatrijskih odjela), a u današnjoj medicini namjera je da se boravak na liječenju skraćuje što je više moguće (dnevne bolnice). Neophodna je suradnja sa zdravstvenim osobljem na odjelima, koje je pretrpano vlastitim poslom i nema puno vremena za pitanja organizacije zbirke knjiga za pacijente.

Bolnička knjižnica KBCSM planira popunjavanje zbirke tiskanih knjiga za pacijente u sklopu redovite nabave te poticanje autora zaposlenika KBCSM za pisanje novih vodiča koji bi se mogli postaviti u postojeću malu zbirku Edukativnih materijala za pacijente na webu KBCSM.⁵¹ U planu je i prikupljanje poveznica na portale i mrežne stranice s provjerenim informacijama za pacijente. Knjižnica je sudjelovala na Šestom okruglom stolu za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama, održanom 25. rujna 2009. u Knjižnicama grada Zagreba – Gradskoj knjižnici, koji se bavio knjižnicama za bolničke pacijente i knjižničnim uslugama za osobe treće životne dobi. Tema skupa bila je “Knjižnične usluge za bolničke pacijente i osobe smještene u domovima umirovljenika” uz suorganizaciju Komisije za medicinske knjižnice i Radne grupe za bolničke knjižnice HKD-a. Tom prigodom promoviran je tiskani hrvatski prijevod “Smjernica za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj”.

9.3.2. Klinička bolnica Merkur

Knjižnica Kliničke bolnice „Merkur“ je prema namjeni i sadržaju knjižnog fonda te obavljanju poslova i zadataka visokoškolska knjižnica specijalnog tipa – medicinska bolnička knjižnica s temeljnom svrhom nabave, organizacije i osiguravanja dostupnosti zbirke znanstvenih i stručnih publikacija te pružanja pouzdanih informacija iz ostalih kvalitetnih

⁵¹ Edukativni materijali za pacijente. *Edukativni materijali za pacijente – Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice*. URL: <http://www.kbcm.hr/za-pacijente/upute-o-prehrani-pacijenata-oboljelih-od-kardiovaskularnih-bolesti/>. (19.08.2018.).

izvora s područja biomedicine, zdravstva i srodnih područja. Knjižnica je otvorena za sve djelatnike KB "Merkur", liječničko, znanstveno-nastavno, sestrinsko te ostalo zdravstveno i biomedicinsko osoblje kao i za studente, stažiste i specijalizante. Poluotvorenog je tipa, te je njezin fond, koji pokriva specijalnosti bolnice, također dostupan drugim institucijama i vanjskim korisnicima, kroz uslugu međuknjižnične posudbe. Međutim, neke usluge kao što su kompjuterska pretraživanja biomedicinskih bibliografskih baza podataka, baza cjelovitog teksta te World Wide Web-a dostupne su samo za članove KB "Merkur".⁵²

Klinička bolnica Merkur radi na dvije lokacije: Zajčeva 19 gdje je smještena većina ustrojstvenih jedinica te Dugi Dol 4A gdje je smještena Sveučilišna klinika za dijabetes, endokrinologiju i bolesti metabolizma „Vuk Vrhovac“ i druge organizacijske jedinice KB Merkur.⁵³ Knjižnica ima voditeljicu koja je viši knjižničar. Knjižnica KB Merkur nalazi se na četvrtom katu u lijevom krilu zgrade bolnice. Radno vrijeme knjižnice je od 07:30 do 15:30 sati.

Knjižnica zapošljava jednog višeg knjižničara koji vrši funkciju voditelja knjižnice, a spada pod znanstveno-istraživačku jedinicu bolnice; pruža i usluge prevođenja, pa je za potrebe stručnih medicinskih prijevoda, kao stručni suradnik zaposlena prevoditeljica. Djelovanje knjižnice regulirano je Pravilnikom o radu knjižnice i njome upravlja Knjižnični odbor. Upisana je u Upisnik knjižnica pri Ministarstvu kulture. Knjižnica se financira iz državnog proračuna (država financira ustanovu), ali ne postoji propis kojim bi bila osigurana minimalna financijska sredstva za rad knjižnice.

Knjižnica KB Merkur održava mrežni i tiskani katalog, inventarnu knjigu i druga informacijska pomagala u smislu rada na vidljivosti knjižnice postavljanjem promotivnih plakata i letaka u prostorima bolnice. Katalog je dostupan korisnicima u mrežnom i tiskanom obliku. Od građe, knjižnica posjeduje 2.262 jedinice knjiga i 4.806 jedinica časopisa (volumena), a građa se nabavlja u ovisnosti o financijskoj situaciji. Neki odjeli kupuju građu i na vlastitu ruku iz sredstava koja su im dodijeljena za određene projekte, pa je daju knjižnici na inventarizaciju. Od kada se koriste mrežne baze, prestala je potreba za većom nabavom tiskanih izdanja.

⁵² Knjižnica. *KB Merkur – za djelatnike*. URL: <http://www.kb-merkur.hr/merkur-za-djelatnike/knjiznica>. (19.08.2018.).

⁵³ Klinička bolnica Merkur. *Klinička bolnica Merkur*. URL: <http://www.kb-merkur.hr/>. (19.08.2018.).

Prostor za rad sastoji se od pulta i radnog stola za knjižničara te stola za korisnike u klimatiziranoj čitaonici, sa šest mjesta. Fond se nalazi u otvorenom pristupu, a korisnicima su dostupna četiri računala, tri pisača (jedan laserski), jedan integrirani pisač/skener/fotokopirni aparat te direktni kućni telefon. Pristup internetu omogućen je preko stalne internetske veze (određeni raspon IP adresa, bez Wi-Fi pristupa). Knjižnica ima i odvojeni spremišni prostor. Pristup pretplaćenim bazama podataka omogućen je osoblju i studentima sa svih računala unutar bolnice (Web of Science, Scopus, EBSCO itd.), a od vlastite kuće ili drugih računala koja se nalaze izvan IP adresnog prostora ustanove, preko proxy adrese NSK uz korištenje pristupnih podataka AAI@EduHr identiteta, te je na taj način omogućen pristup svim članovima hrvatske akademske zajednice.

S obzirom da je knjižnica KB Merkur knjižnica poluotvorenog tipa, pristup knjižnici omogućen je svima, ali posudba se vrši ili uz narudžbenicu druge knjižnice ili, iznimno, uz ostavljanje indeksa ili osobne iskaznice. Također, ovisno o građi o kojoj se radi, posudba ili iznošenje izvan prostora knjižnice može biti dozvoljeno ili ne. Treba reći kako korisnici većinom koriste internetske izvore za informiranje. Građa koja bi bila zanimljiva pacijentima nije posebno fizički odvojena, ali pacijent može dobiti građu na upit. Iako bi većina pacijenata vjerojatno posuđenu građu radije uzeli u vlastitu sobu, bilo bi idealno kada bi postojala odvojena čitaonica koju bi mogli koristiti pacijenti. Građa je katalogizirana i inventarizirana kao dio osnovne knjižnične zbirke, ne nabavlja se izričito za pacijente, pa se ne može govoriti o zbirci građe namijenjene pacijentima. Statistika posjećenosti knjižnice i korištenja građe se vodi, ali ne posebno za pacijente.

Organiziranih aktivnosti za bolničke pacijente nije bilo do sada, ali prepoznata je potreba. Entuzijazam postoji, ali postoje i realne poteškoće za ostvarenje. Unutar knjižnice nema dovoljno prostora za organizaciju usluge za pacijente, ali bi se unutar odjela mogle postaviti male police, kutci s foteljama i sl. Problemi su najviše vezani uz financijska ograničenja u nabavi građe – KB Merkur, kao transplantacijski centar, velika sredstva izdvaja za primarnu djelatnost – a što je bolnica specijaliziranija, to su njene osnovne djelatnosti skuplje. To znači da je u visoko specijaliziranim bolnicama poput KB Merkur, teže izdvojiti dodatna sredstva za druge, manje bitne djelatnosti. Drugi problem je pitanje davanja specijalizirane građe korisniku laiku, tko bi bio odgovoran za odabir građe i treba li se takva građa uopće pružati na korištenje? Između ostalog, iskustvo knjižnice KB Merkur je da većina bolničkih pacijenata, koji su zainteresirani za knjižnicu, odustanu kada čuju da se radi većinom o specijaliziranoj građi.

Knjižnica ima jaku suradnju za potrebe zdravstvenih djelatnika s drugim knjižnicama u vidu međuknjižnične posudbe, ali što se tiče zbirke za pacijente, suradnje praktički nema, radi praktičnih problema prostorne dislociranosti i financijskih troškova. Donacije građe moguće je primiti uz izričitu pisanu dozvolu ministra zdravstva. Treba napomenuti kako se kliničke bolnice, da bi dobile akreditaciju, između ostalog moraju baviti nastavnim i znanstveno-istraživačkim radom. Važnost knjižnice je u tom cilju velika, a knjižnični fond mora podupirati sve djelatnosti bolnice, pa određena usluga namijenjena isključivo pacijentima dolazi u obzir tek nakon svega ostalog. S obzirom da bi većina bolničkih pacijenata bila zainteresirana za beletristiku, organizacija takve usluge je u trenutnim financijskim uvjetima teško ostvariva.

9.3.3. Klinička bolnica Dubrava

Klinička bolnica Dubrava nalazi se na Aveniji Gojka Šuška 6 u Zagrebu. Ustanova posjeduje knjižnicu, smještenu na prvom katu, kada se krene lijevo od glavnog ulaza u bolnicu. Radno vrijeme knjižnice je radnim danom od 08:00 do 16:00 sati, a u knjižnici je zaposlena jedna osoba koja je dipl. knjižničar. Predviđeno je i drugo radno mjesto, mjesto voditelja knjižnice, no trenutno je nepopunjeno. Djelovanje knjižnice regulirano je Pravilnikom o radu knjižnice i njome upravlja Knjižnični odbor. Upisana je u Upisnik knjižnica pri Ministarstvu kulture. Knjižnica je ustrojena kao samostalna jedinica Odjela za pravne i opće poslove bolnice i služi kao potpora u stručnom, znanstvenom i nastavnom radu. Financira se iz sredstava ustanove, ali ne postoji propis kojim bi bila osigurana minimalna financijska sredstva za rad knjižnice. Knjižnica KB Dubrava održava tiskani katalog i inventarnu knjigu, katalog je dostupan korisnicima u tiskanom obliku. Fond se dijeli na stručni koji se sastoji od otprilike 3.500 jedinica (udžbenici, knjige i časopisi iz područja medicine) te opći koji sačinjava 4.600 jedinica građe (beletristika). Sveukupni knjižnični fond stoji na raspolaganju zaposlenicima, studentima i pacijentima u navedenom radnom vremenu. Nabava građe vrši se bez određenih pravila. Prostor knjižnice sastoji se od odvojenog prostora za rad knjižničara, spremišta s policama te čitaonice za korisnike, u kojoj se nalazi šest stolova i jedno računalo za rad. Zaposlenicima, studentima i pacijentima na raspolaganju je i novouređeni multimedijски centar koji se može koristiti u radno vrijeme knjižnice, a raspolaže s pet računala, stolovima za učenje, pločom za pisanje, projektorom i 33 sjedeća mjesta za potrebe predavanja i sl.⁵⁴ Korisnicima su od ostale tehničke opreme na raspolaganju skener i pisač. Pristup internetu omogućen je u multimedijalnoj čitaonici, a pacijenti za pristup

⁵⁴ Usluge. *Usluge*. URL: <http://www.kbd.hr/knjiznica/usluge/>. (19.08.2018.).

internetu na vlastitom uređaju, mogu zatražiti pristupne podatke u informatičkoj službi. Knjižnica pruža pristup bazama podataka, putem nacionalne licence (EBSCO, PubMed, Science Direct itd.).

Kao što je navedeno, pristup knjižnici omogućen je, osim osoblju, studentima i pacijentima, a zbirka za pacijente odvojena je na policama u samoj knjižnici. Ne postoji odvojeni prostor za zbirku za pacijente jer dodatnog prostora za takvo nešto nema. Građa za pacijente je katalogizirana i inventarizirana, a fond beletristike namijenjen pacijentima, ali i djelatnicima, sastoji se od otprilike 4.600 jedinica građe. Kao što je navedeno na mrežnim stranicama knjižnice⁵⁵, knjižnica se osobito ponosi fondom beletristike, naslijeđenom iz doba kada je KB Dubrava bila Vojna bolnica, revidiranim i popunjenim uz pomoć donacija. Zaposlenici i pacijenti i danas daruju knjige Knjižnici. Pacijentima je omogućena posudba građe, uz predodjenje osobne iskaznice, a knjigu mogu podići sami ili im je podiže medicinska sestra. Statistika posudbe se ne vodi, ali na svakom odjelu postoji plakat s informacijama o radu knjižnice i mogućnostima posudbe građe.

Iako pacijenti iskazuju interes za uslugama bolničke knjižnice, dodatne aktivnosti vezane uz unapređenje knjižničnih usluga za pacijente ne planiraju se, iz razloga što za takvo nešto ne postoji dodatni prostor u bolnici, postoji manjak osoblja, a potrebno je i odobrenje uprave bolnice. Knjižnica ne surađuje s drugim knjižnicama ili ustanovama u svrhu pružanja usluge pacijentima, ali primjer suradnje je s Knjižnicom za slijepe; slanjem odabranih tekstova iz područja medicine.

9.3.4. Klinika za dječje bolesti

Klinika za dječje bolesti Zagreb nalazi se u Klaićevoj ulici 16 u Zagrebu. Knjižnica Klinike za dječje bolesti Zagreb specijalna je medicinska knjižnica poluotvorenog tipa, koja djeluje u sastavu Klinike za dječje bolesti Zagreb, a smještena je na četvrtom katu upravne zgrade. Radno vrijeme knjižnice je od ponedjeljka do petka između 08:00 i 16:00 sati. Jedini zaposlenik knjižnice, ujedno i voditeljica knjižnice, je dipl. knjižničarka. Djelovanje knjižnice regulirano je Pravilnikom o radu knjižnice i njome upravlja Knjižnični odbor. Upisana je u Upisnik knjižnica pri Ministarstvu kulture. Sredstva za rad knjižnice su iz proračuna. Ne postoji propis kojim bi se odredila minimalna financijska sredstva za rad knjižnice, prijedlog budžeta za slijedeću kalendarsku godinu krajem godine daje se ravnatelju bolnice na odobrenje; u njemu su razrađene stavke, tj. iznosi za nabavu knjiga, časopisa, baza podataka i

⁵⁵ Povijest. *Povijest*. URL: <http://www.kbd.hr/knjiznica/povijest/>. (19.08.2018.).

međuknjižničnu posudbu. Troškovi stručnog usavršavanja i opreme knjižnice nisu uključeni u ovaj iznos.

Knjižnica KDB održava mrežni katalog koji je dostupan na mrežnim stranicama Knjižnice, inventarnu knjigu knjiga i inventarnu knjigu časopisa. Prema stanju od 31.12.2017., Knjižnica posjeduje 1.772 sveska knjiga i 11.252 sveska časopisa. Knjige se nabavljaju mjesečno ili dvomjesečno, pretplata na strane časopise je godišnja. Što se tiče nabave u protekloj, 2017. godini, kupnjom je pribavljen 81 svezak knjiga (79 naslova) i četiri naslova časopisa, a razmjenom 19 naslova časopisa. Omogućen je pristup bazama podataka u pretplati KDB, kao i bazama na portalu NSK.

Prostor za rad knjižničara i čitaonica nalaze se u jednoj prostoriji veličine 40 m². U prostoriji je smješten radni stol knjižničara i čitaonički stol sa šest radnih mjesta, korisnicima je dostupan pristup internetu s jednim računalom u čitaonici. S obzirom da se radi o stručnoj knjižnici, namjenjena je prvenstveno djelatnicima KDB, kojima je omogućena posudba građe, a vodi se i statistika posjećenosti knjižnice i korištenja građe. Pristup knjižnici omogućen je svim zainteresiranim osobama, pa knjižničnu građu mogu koristiti i vanjski korisnici (učenici, studenti, liječnici i drugi djelatnici medicinskih i srodnih struka). Ipak, vanjski korisnici građu mogu koristiti samo u Knjižnici, a posudba im nije omogućena.

Knjižnica za pacijente kao organizirani odjel ili zbirka ne postoji. Postoji zbirka slikovnica, dječjih knjiga i osnovnoškolskih udžbenika u sklopu vrtića i škole u bolnici. S obzirom da je Zavod za hematologiju i onkologiju Klinike za dječje bolesti Zagreb privremeno, zbog nedostatka prostora (do izgradnje nove Nacionalne dječje bolnice), premješten u prostore Klinike za tumore (Ilica 197), veći dio navedenog fonda također je tamo premješten. Onkološkim pacijentima KDB najviše je i potreban takav fond, jer oni i najdulje borave u bolnici. Kao što je već navedeno, ne postoji prostor bolničke knjižnice namijenjen isključivo pacijentima, ali je u planu formiranje dječje knjižnice u novoj dječjoj bolnici, koja bi bila odvojena od stručne knjižnice. Usluga za pacijente može se organizirati, pacijenti iskazuju interes, ali su preduvjeti dodatan prostor, oprema i osoblje, što je trenutno neostvarivo. Iz tog razloga, ne planiraju se ni aktivnosti za pacijente pri izradi programa rada bolničke knjižnice. Ipak, Knjižnica ima planove suradnje sa dječjim odjelima knjižnica u sustavu Knjižnica Grada Zagreba.

9.3.5. Klinika za psihijatriju Vrapče

Klinika za psihijatriju Vrapče nalazi se u Zagrebu na adresi Bolnička cesta 32. Knjižnica bolnice smještena je u prizemlju glavne zgrade, uz osiguran prilaz osobama sa invaliditetom. Radno vrijeme knjižnice je od ponedjeljka do petka između 08:00 i 16:00 sati. Voditeljica i jedini zaposlenik knjižnice je dipl. knjižničarka. Knjižnica je upisana u Upisnik knjižnica pri ministarstvu i njeno djelovanje regulirano je Pravilnikom o radu knjižnice, ali ne postoji Knjižnični odbor. Sredstva za rad knjižnice osigurana su od strane Klinike za psihijatriju Vrapče. U propisima ne postoje strogo propisana minimalna financijska sredstva za rad knjižnice, ali prema Statutu Klinike, jedna od njenih obaveza je edukacija, pa Knjižnica predstavlja vrlo važnu djelatnost za samu bolnicu.

Knjižnica održava inventarne knjige i mrežni katalog (programsko rješenje METELwin) dostupan korisnicima na mrežnim stranicama bolnice.⁵⁶ Knjižnica od građe posjeduje omeđene publikacije, stručne časopise, magistarske radove i doktorate. Posjeduje otprilike 10.000 knjiga i 40 naslova domaćih i stranih časopisa s područja psihijatrije. Nabava građe vrši se godišnje, a unazad pet godina, radi se o prosječno 250 knjiga⁵⁷, te otprilike 200 časopisa godišnje.

Knjižnica posjeduje prostor za rad knjižničara i čitaonicu za korisnike, opremljenu radnim stolovima, računalima na kojima je omogućen pristup internetu i bazama podataka. Uz posudbu knjižničnog fonda i međuknjižničnu posudbu, radi se i na informiranju korisnika te pretraživanju medicinskih baza podataka (Medline, Current Contents, PsyInfo itd.). Međutim, uslugama knjižnice mogu se koristiti samo zaposlenici Bolnice, ostali korisnici imaju pravo na uvid u knjižnični fond i rad u čitaonici. Prostor namijenjen bolesnicima nije odvojen na poseban način, sve se nalazi na jednom mjestu uz spomen biblioteku gdje su izložena bolnička izdanja (63 knjige). Vodi se statistika posjećenosti i korištenja knjižnične građe, a građu je moguće posuditi i iznositi izvan prostora knjižnice. Što se tiče konkretno građe u zbirci za pacijente, oni sami vode svoju knjižnicu u sklopu radne terapije, u okviru koje se planiraju i aktivnosti za pacijente te oni iskazuju vrlo veliki interes za vođenjem knjižnice.

⁵⁶ Knjižnica. *Klinika za psihijatriju „Vrapče“ | Knjižnica*. URL: http://bolnica-vrapce.hr/web/?page_id=642. (19.08.2018.).

⁵⁷ Za 2013. godinu nabavljeno je 354 knjige, za 2014. - 262 knjige, 2015. - 374 knjige, 2016. - 129 knjiga te 2017. - 127 knjiga.

Knjižnica organizira posjete muzejima u krugu Bolnice Vrapče. Radi se o dva muzeja: Muzej Psihijatrijske Bolnice Vrapče i „Župićev muzej“⁵⁸ koji su, uz prethodnu najavu, otvoreni za javnost. Muzej Psihijatrijske Bolnice Vrapče otvoren je 1954. godine povodom sedamdeset i pete godišnjice Bolnice, a eksponati koji čine njegov današnji sadržaj, sakupljani su tijekom ranijih godina.⁵⁹

9.3.6. Psihijatrijska bolnica Sv. Ivan

Iako je knjižnica Psihijatrijske bolnice Sv. Ivan prema izvješću Komisije za bolničke knjižnice HKD-a, prestala sa radom, u razgovoru s diplomiranom pravnicom i voditeljicom Službe za pravne i kadrovske poslove, magistrinom prava i tajnicom bolnice te magistrinom sestrinstva, glavnom sestrom bolničkog odjela Deset, prikupljeni su relevantni podaci.

Psihijatrijska bolnica Sv. Ivan posjeduje stručnu knjižnicu, dostupnu samo djelatnicima, koja se nalazi na trećem katu centralne zgrade bolnice. Za stručnu knjižnicu postoji sistematizirano radno mjesto knjižničara, ali trenutno na tom radnom mjestu nitko nije zaposlen. Pristup knjižnici omogućen je uz prethodnu najavu ponedjeljkom i srijedom, između 10:00 i 12:00 sati. Kod donošenja financijskog plana za godinu, postoji kategorija „Stručna literatura“. Planirana su sredstva za knjižnični fond, od čega su časopisi najvažnija, stalna kategorija, dok se knjige nabavljaju ovisno o situaciji, ali radi se o minimalno 10-ak naslova godišnje.

Iako postoje problemi vezani uz stručnu knjižnicu i njezin rad, za Psihijatrijsku bolnicu Sv. Ivan zanimljivo je što postoji organizirana usluga na svakom odjelu gdje je to moguće, u obliku odjelnih zbirki knjiga za pacijente. Prostor je prilično velika čitaonica na odjelu Deset, koja nema odvojeni prostor za rad knjižničara, ali dostupni su radni stolovi, računala i pristup internetu (u sklopu informatičke radionice Kluba „Zajedno“, koji između ostaloga održava i literarne radionice, gdje članovi Kluba pišu i čitaju vlastitu poeziju i prozu te zajedno s voditeljicom uređuju časopis „Naše lisje“ koji objavljuje radove članova Kluba⁶⁰). U sklopu terapijskog programa, jedan od pacijenata zadužen je za vođenje knjižnice. Knjige se mogu posuđivati praktički cijeli dan, od početka aktivnosti u 08:00 do 22:00 sata. Knjižnica ima

⁵⁸ Dr. Stanislav Župić, prvi liječnik koji je počeo sakupljati likovne radove bolesnika i uvrstio crtež u dio radne terapije

⁵⁹ Muzej. *Klinika za psihijatriju „Vrapče“ | Muzej*. URL: http://bolnica-vrapce.hr/web/?page_id=636. (19.08.2018.).

⁶⁰ Informativni letak i program radionica Kluba „Zajedno“. *Informativni letak i program radionica Kluba „Zajedno“ – Psihijatrijska bolnica Sv. Ivan – Zagreb*. URL: <http://www.pbsvi.hr/2018/03/27/informativni-letak-kluba-zajedno-i-program-radionica/>. (19.08.2018.).

inventarnu knjigu u tiskanom obliku, dostupnu korisnicima na odjelima, a od građe posjeduje većinom beletristiku i klasike svjetske književnosti. Nema točnih podataka o količini građe, ali procjena je kako se radi o više od 1.500 jedinica. Građa je financirana dijelom od strane ustanove, a dijelom iz donacija zaposlenika i pacijenata. Posudba građe omogućena je, korisnici knjige mogu iznositi i van bolnice, a voditelj knjižnice vodi evidenciju posudbe, bilježenjem imena i prezimena korisnika te datuma posudbe i vraćanja građe.

Općenito, korisnici knjižničnih usluga Psihijatrijske bolnice Sv. Ivan iskazuju vrlo velik interes za usluge bolničke knjižnice koji se podržava i potiče od strane osoblja. Voditeljica literarne radionice Kluba „Zajedno“ ostvaruje razne vidove suradnje sa knjižnicama te književnicima i pjesnicima. Od 2016. godine literarna radionica sa Knjižnicama grada Zagreba sudjeluje u projektu „Knjižnica širom otvorenih vrata“. Osoblje Knjižnice Špansko – jug osmišljava edukativan program u kojemu se članovi radionice upoznaju s književnom teorijom i pjesništvom (obrađene teme uključuju haiku poeziju, kratku priču i pojam kratke priče, povijest pisanja romana i njegove osnovne karakteristike te kriminalističke romane u hrvatskoj književnosti). U istom projektu gotovo od samog početka članovi radionice uključeni su u manifestaciju Pjesnički maraton u Knjižnici Sesvete. Pred književnom i pjesničkom publikom samostalno se čitaju autorske pjesme, a manifestacija je otvorena i za javnost. Također se u Knjižnici Špansko-jug organiziraju susreti s književnicima i pjesnicima. Time se iz prostorija Kluba jednom mjesečno polaznici literarne radionice u prostoru knjižnice druže sa književnicima (Silvija Šesto, Zoran Pongračić, Tomislav Zagoda, Tomislav Zajec...).⁶¹

9.3.7. Klinički bolnički centar Zagreb

Središnja medicinska knjižnica (dalje u tekstu SMK) ustrojbeno je jedinica Medicinskog fakulteta koja podupire nastavu, istraživanje i klinički rad fakulteta, a temeljem posebnih ugovora Medicinskog fakulteta i Kliničkog bolničkog centra Zagreb, SMK koordinira knjižnicama Kliničkog bolničkog centra Zagreb. Zbog prostorne razdvojenosti svoje matične ustanove SMK djeluje s dvije područne knjižnice. Središnji dio (Šalata 3) nalazi se u glavnoj zgradi Medicinskog fakulteta, odmah desno od ulaza, sastoji se od studentskog odjela s obimnim fondom udžbenika i priručnika te studentskom čitaonicom, zbirkom inozemnih časopisa koji pokrivaju područja pretkliničkih znanosti i onih kliničkih disciplina koje su

⁶¹ „Knjižnica širom otvorenih vrata“. „Knjižnica širom otvorenih vrata“ – Psihijatrijska bolnica Sv. Ivan – Zagreb. URL: <http://www.pbsvi.hr/2018/04/12/literarna-radionica-je-ukljucena-u-projekt-knjiznica-sirom-otvorenih-vrata/>. (19.08.2018.).

smještene na Šalati, zbirkom domaćih medicinskih časopisa, referentnom zbirkom koja uključuje najvažnije biomedicinske sekundarne i tercijarne publikacije, zbirke monografskih publikacija s bogatom zbirkom medicinske Croatice te zbirke doktorskih i magistarskih radnji obranjenih na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Redovno radno vrijeme SMK je od ponedjeljka do petka između 08:00 i 23:00 sata, te subotom od 10:00 do 22:00 sata. Medicinska knjižnica Rebro (Kišpatićeva 12) najsnažnija je hrvatska zbirka inozemnih časopisa svih kliničkih disciplina, a posjeduje i obimnu zbirku monografskih publikacija kliničke orijentacije. Knjižnica klinike za ženske bolesti i porode (Petrova 13) sadrži časopise i knjige najvećim dijelom vezane uz područje ginekologije i porodništva.⁶²

Voditeljica knjižnice SMK je dipl. knjižničarka koja ima i doktorat iz polja informacijskih i komunikacijskih znanosti, a na pitanja iz intervjua odgovarala je zaposlenica koja također ima doktorat iz polja informacijskih i komunikacijskih znanosti kao i završen diplomski studij medicine. SMK zapošljava 17 djelatnika različitih profila, ima Knjižnični odbor koji rješava sva pitanja vezana uz rad knjižnice, pa tako i donosi nacrt Pravilnika o radu i upisana je u Upisnik knjižnica pri Ministarstvu kulture Republike Hrvatske.

Knjižnica održava mrežni katalog dostupan korisnicima na njenim mrežnim stranicama. Zbirka građe SMK sastoji se od 74.250 naslova (70.000 knjiga i 4.250 časopisa), 170.000 svezaka (87.000 knjiga i 83.000 časopisa), od čega je u otvorenom pristupu ukupno 7.600 jedinica građe (2.600 knjiga i 5.000 časopisa). SMK se financira na državnoj razini i od strane Medicinskog fakulteta. Medicinski fakultet financira nabavu knjiga i časopisa te pretplate pristupa bazama podataka, dok KBC financira plaće osoblja. Naglasak je na nabavi časopisa, koji se kupuju konzorcijskim ugovorom preko Ministarstva znanosti i NSK⁶³. Od knjiga se najviše kupuju udžbenici (do 30 primjeraka pojedinog udžbenika), bitni studentima; u medicini knjige brzo zastarijevaju jer ne mogu pratiti brzi protok promjena u struci.

Cjelokupni fond SMK dostupan je u slobodnom pristupu svima kojima je potrebna medicinska informacija. Građu je moguće koristiti u čitaonicama, a studentima i djelatnicima KBC-a Zagreb omogućena je posudba izvan knjižnice udžbeničke građe koje ima u više primjeraka te inozemnih časopisa (izuzevši tekućeg godišta). Knjižnica pruža i usluge pretraživanja baza podataka, fotokopiranja članaka iz časopisa, međuknjižnične posudbe i

⁶² Ustroj. *Središnja medicinska knjižnica*. URL: <http://smk.mef.unizg.hr/index.php/hr/o-knjiznici/ustroj>. (19.08.2018.).

⁶³ Na državnoj razini NSK i Ministarstvo znanosti konzorcijskom nabavom kupuju sve znanstvene i stručne časopise za sve djelatnosti, pa tako i medicinu.

izobrazbe korisnika za uporabu informacijskih izvora.⁶⁴ Studenti se u Knjižnicu učlanjuju uz predočenje indeksa, građu posuđuju uz predočenje indeksa ili studentske iskaznice, a ostali građani usluge koriste uz predočenje osobne iskaznice. Ista čitaonica koristi se kao prostor za rad svih vrsta korisnika, nema odvojenog prostora za pacijente, a i građa za pacijente nije posebno odvajana u zbirku jer SMK pruža pristup jednakoj građi svima. Statistika posjećenosti i korištenja građe se vodi, ali također skupno za sve vrste korisnika. Prostora u kojem bi se mogla organizirati usluga za pacijente praktički nema, a smatra se i kako je u principu nepotreban, jer je sve dostupno na mreži: jedina grupa korisnika koju knjižničari SMK u pravilu fizički vide su studenti, liječnici i profesori usluge traže većinom mrežno, zahtjevima za pripremu literature iz baza, ispisa njihove pozicije u znanosti, citiranosti članaka i sl. Jedan od razloga za to je što je SMK ipak fakultetska knjižnica, čiji primarni korisnici nisu pacijenti, te oni često ni ne znaju da mogu koristiti usluge knjižnice. Stav knjižnice je kako je u medicinskom knjižničarstvu iz tih razloga potrebno raditi na ojačavanju mrežnih sadržaja i pružanja što kvalitetnijih sadržaja mrežnim putem, kako za studente, profesore i liječnike, tako i za pacijente.

U SMK smatraju kako bolnička knjižnica može organizirati uslugu za pacijente, ali da je građa koju pacijentima treba ponuditi, stručna literatura, a ne beletristika i građa za slobodno vrijeme, za koju je teško nabaviti financijska sredstva. Pobornici su ideje da pacijentima koji su prestrašeni i ne znaju što im se događa, treba stručna, kvalitetna i provjerena informacija, a građu za razbibrigu će nabaviti u narodnoj knjižnici. Što se tiče pacijenata, nije uspješno privučena velika korisnička skupina – oni smatraju da Knjižnica ne radi za njih te da ne smiju ulaziti u knjižnicu, pa se i iz tog razloga sve više usluga prebacuje na mrežne stranice. SMK na svojim mrežnim stranicama pruža popis poveznica na različite baze podataka, mrežne portale farmaceutskih tvrtki i sl., na hrvatskom i engleskom jeziku, koje bi mogle biti od interesa za javnost.⁶⁵

Ne organiziraju se posebne aktivnosti za pacijente, ali knjižnica se uključuje u sve aktivnosti narodnih knjižnica i NSK, primjerice sudjeluju u manifestaciji Noć knjige. Jedan od razloga uključivanja u takve manifestacije je kako bi se na neki način i reklamirali i osvijestili kod većeg broja potencijalnih korisnika da su otvoreni za javnost.

⁶⁴ Usluge. *Središnja medicinska knjižnica*. URL: <http://smk.mef.unizg.hr/index.php/hr/o-knjiznici/usluge>. (19.08.2018).

⁶⁵ Za javnost. *Središnja medicinska knjižnica*. URL: <http://smk.mef.unizg.hr/index.php/hr/bolesnike>. (19.08.2018.).

Na kraju, treba spomenuti i Knjižnicu Klinike za plućne bolesti „Jordanovac“. Klinika za plućne bolesti „Jordanovac“, ustrojstveno pripada KBC-u Zagreb, ali Knjižnica nikada nije bila unutar njihovog sustava već je djelovala autonomno. Odlaskom u mirovinu knjižničarke, fond i knjižnica su zatvoreni, a problem je nastao upravo iz razloga što Knjižnica nije bila dio KBC Zagreb – u kojem slučaju bi se nedostatak osoblja pokrio iz vlastitog sustava, a u trenutnom stanju, KBC Zagreb neće zapošljavati novo osoblje. Pretpostavka je kako će se uskoro donijeti odluka o tome što učiniti s fondom, u kojem trenutku će SMK zatražiti da ga preuzme unatoč problemima sa smještajem i spremištem, jer se radi o vrlo vrijednoj, kvalitetno održavanoj i uređenoj stručnoj građi.

9.3.8. Dječja bolnica Srebrnjak

U Dječjoj bolnici Srebrnjak nažalost intervju nije na vrijeme uspješno odrađen, pa podaci nisu obrađeni u analizi rezultata; ali ipak je uključena u ovaj rad s obzirom da na njihovim mrežnim stranicama postoji obilje informacija vezanih uz knjižnicu za pacijente.⁶⁶ Knjižnica je u sklopu Dječje bolnice Srebrnjak osnovana 1981. godine, a danas se sastoji od čitaonice i dvorane od otprilike 120 m² te raspolaže s dva korisnička računala na kojima je moguć pristup medicinskim bazama podataka. Bolnica se nalazi na adresi Srebrnjak 100 u Zagrebu, a knjižnica je smještena u glavnoj zgradi Bolnice na drugom katu. Prema mrežnim stranicama, kao voditeljica knjižnice radi medicinska sestra, a radno vrijeme knjižnice je od ponedjeljka do petka od 08:00 do 16:00 sati, od čega je za rad s korisnicima predviđen period do 12:00 sati. Usluge koje knjižnica nudi bolesnicima i djelatnicima bolnice su korištenje i posudba građe iz fonda knjižnice, međuknjižnična posudba iz ostalih medicinskih knjižnica, pretraživanje baza podataka i pristup internetu na dva umrežena računala.

Važno je spomenuti da bolnica ostvaruje različite vidove suradnje sa drugim ustanovama. Osnovna škola Ivana Gorana Kovačića organizira Školu u bolnici, za sve pacijente – učenike na bolničkom liječenju i dnevnim terapijama. Nastava se prema zdravstvenom stanju djeteta održava u učionici ili u sobi, individualno ili u manjim skupinama, a učitelji razredne i predmetne nastave djeci pružaju edukativnu i sociopsihološku pomoć kako bi im dani provedeni u bolnici bili što opušteniji i bezbolniji te se održava kontinuitet u učenju kako bi se učenici po završetku terapije, lakše uključili u redovnu nastavu. Suradnjom bolnice, škole te humanitarnih i kulturnih organizacija u bolnici se organiziraju razna događanja i radionice. Svaku večer djecu posjećuju „tete pričalice“ iz udruge Smiješak za sve i pričanjem priča

⁶⁶ Knjižnica. *Knjižnica*. URL: <http://www.bolnica-srebrnjak.hr/index.php/hr/knjiznica>. (19.08.2018.).

pomažu djeci utonuti u san. Hrvatski Crveni križ organizira različite radionice (likovne, dramske, kreativne, pedagoške i sl.) djeci za razbibrigu dok borave na liječenju. Crveni nosevi, klaunovi doktori u svojim „vizitama“ razveseljavaju male bolesnike šalama i propisuju smijeh kao lijek. Organiziraju se i druženja sa hrvatskim književnicima na susretima pod nazivom „Tribina u gostima“ Društva hrvatskih književnika, filmski program „Sedmi kontinent“ uz suradnju udruge Djeca susreću umjetnost i Muzeja suvremene umjetnosti, program „Muzej u posjeti“ u suradnji s Arheološkim muzejem na kojemu djeca imaju priliku kroz interaktivne edukativne radionice naučiti povijesne zanimljivosti, te gostovanja gradskih kazališta u čijim predstavama uživaju i djeca i njihovi roditelji.⁶⁷

⁶⁷ Škola u bolnici. *Škola u bolnici*. URL: <http://www.bolnica-srebrnjak.hr/index.php/hr/skola-u-bolnici>. (19.08.2018.).

10. Prijedlozi mogućih načina za organizaciju knjižničnih usluga za bolničke pacijente

Suradnja je moguća s narodnim knjižnicama, u slučaju Zagreba knjižnicama iz mreže KGZ-a. Moguće je organizirati uslugu na jedan od nekoliko načina; primjerice kao knjižničnu stanicu ili knjižnični stacionar. Knjižnična stanica je zbirka od najmanje 250 knjiga koje središnja narodna knjižnica ustupa na određeno vrijeme nekoj pravnoj osobi, a korisnike najmanje pet sati tjedno u određene dane opslužuje diplomirani knjižničar. Zbirka knjižnične stanice mijenja se iz fonda središnje knjižnice prema potrebi, a najmanje dva puta godišnje.⁶⁸ Knjižnični stacionar je zbirka od najmanje 100 knjiga koje središnja narodna knjižnica ustupa na određeno vrijeme nekoj pravnoj osobi, a korisnike opslužuje volonter, zaposlenik dotične pravne osobe koji je za taj rad osposobljen u matičnoj knjižnici. Pravna osoba u kojoj je stacionar smješten osigurava odgovarajuću opremu sukladno Standardima za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, a stacionar radi najmanje dva sata tjedno. Zbirka se mijenja više puta godišnje, u pravilu sredstvima pravne osobe u kojoj je smještena, a vodi se kao vlasništvo središnje narodne knjižnice koja je stručno i tehnički obrađuje. Sve navedeno uređuje se ugovorom središnje narodne knjižnice i pravne osobe.⁶⁹

Jedna od ideja koje su izložili neki od intervjuiranih knjižničara, prijedlog je prema kojemu bi studenti bibliotekarstva u sklopu studentske prakse na studiju, radili u bolnicama kao volonteri-knjižničari. Prije provedbe takvog projekta, potrebno bi bilo prikupljanjem donacija osigurati sredstva za izradu polica za knjige, oglasnih panoa i prikupiti kvalitetnu građu, nakon čega bi studenti volonterskim radom organizirali zbirke beletristike (uz nadzor stručnih osoba), izradili i održavali mrežni katalog građe te nadzirali u određenim vremenskim intervalima stanje tako uspostavljenih knjižničnih zbirki za pacijente. S obzirom na ograničenja koja u bolnicama postoje u smislu prostora, zaposlenika i financija, ovakav volonterski sustav bi za početak mogao poslužiti. Problem koji se tiče pristupa određenim odjelima i manjkom nadzora, na taj bi se način administrativno mogao riješiti komunikacijom između institucija (Fakulteta i pojedine bolnice), te bi se rasteretile medicinske sestre i doktori. Aktivnosti volontera bile bi najavljene i regulirane ugovorom o volontiranju. Ovako organizirane knjižnice bile bi organizirane po principu „slobodnih knjižnica“. Slobodne knjižnice su zapravo zbirke na policama ili u ormarićima za knjige, postavljeni na nekom

⁶⁸ Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine, br. 58/99. URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/270810.html>. (19.08.2018.).

⁶⁹ Ibid.

javnom mjestu, u kojima se nalaze knjige koje su besplatno dostupne svima koji žele čitati. U svojoj osnovi, slobodne knjižnice su mjesto razmjene knjiga, gdje svatko može uzeti ili donijeti knjigu za druge. Ovakav tip knjižnica doživio je određeni uspjeh zahvaljujući entuzijazmu pojedinaca, koji su o vlastitom trošku postavljali male kvartovske slobodne knjižnice (npr. Prečko⁷⁰), no kako bi takve knjižnice uistinu zaživjele, korisnici ih moraju koristiti – i čitati i dopunjavati za druge. Problemi koji se javljaju kod ovakvih knjižnica su što ne postoji način vođenja statistike korištenja, postoji opasnost od vandalizma, otuđenja knjiga i sl. Unatoč tome, a s obzirom na općeniti manjak financijskih sredstava za knjižnice, može se pretpostaviti kako bi slobodne knjižnice, u kojima bi se trošak postavljanja polica i nabave knjiga podijelio između zainteresiranih zdravstvenih ustanova i volontera, donatora, raznih udruga i sl., postigle određeni uspjeh kod ciljane grupe korisnika. Rizik od vandalizma u određenoj zdravstvenoj ustanovi vjerojatno bi bio mnogo manji od rizika postavljanja knjižnice na otvorenom, a postavljanjem promotivnih plakata bi se apeliralo na pošten odnos korisnika prema knjižnici (dakle, da se knjiga nakon čitanja vrati, ili barem zamijeni drugom). U slučaju kada matična ustanova ne posjeduje dovoljna financijska sredstva za osnivanje i vođenje bolničke knjižnice za pacijente organizirane prema preporukama iz IFLA-inih smjernica, slobodna knjižnica mogla bi biti barem privremeno rješenje. Ovakve knjižnice već su i postavljene u čekaonicama u nekim bolnicama, a radi se većinom o slikovnicama i knjigama za djecu.

⁷⁰ Slobodna knjižnica Prečko. *Slobodna knjižnica Prečko >> Mapiranje Trešnjevke*. URL: <http://mapiranjetrešnjevke.com/kvartovi/precko/slobodna-knj/>. (24.04.2018.).

11. Zaključak

U ovom diplomskom radu ukratko je definirana knjižnica, s posebnim naglaskom na definiciju narodne i specijalne knjižnice. Predstavljena je povijest bolničkih usluga za pacijente te je dan primjer bolničke knjižnice za pacijente iz Sjedinjenih Američkih Država. Intervjuiranjem odgovornih osoba u bolničkim knjižnicama bolnica Grada Zagreba, provedeno je istraživanje postojanja bilo kojeg oblika knjižničnih usluga za bolničke pacijente. Bolničke knjižnice, kao specijalne knjižnice namijenjene prvenstveno pomoći u radu djelatnika matičnih institucija, mogu služiti i kao izvor knjižnične građe i usluga za druge korisnike, studente, bolničke pacijente i njihove obitelji itd. Iako pružanje usluge bolničkim pacijentima nije primarni cilj postojanja bolničkih knjižnica, moglo bi se reći kako bi ta usluga nadogradila i obogatila njihovu ponudu. Nažalost, zbog financijskih, prostornih i drugih ograničenja, prava bolnička knjižnica za pacijente u Zagrebu ne postoji. Možda je najbliže tome Knjižnica Kliničke bolnice Dubrava, koja u svom fondu ima posebnu, prilično bogatu, zbirku beletristike, smještenu odvojeno od stručnog fonda u knjižnici. Nedostatak knjižničnog osoblja u specijalnim knjižnicama, a pogotovo bolničkim, za pružanje postojećih i razvoj novih usluga, praćenje znanstvene produkcije i potporu znanstvenom radu djelatnika matičnih ustanova, nedostatak financijskih sredstava i prostora istaknuti su kao samo neki od problema s kojima se bolničke knjižnice susreću. Pojedine bolnice imaju zbirke građe poput slikovnica postavljene na određenim odjelima, uređene po principu slobodnih knjižnica, no takve zbirke ovise o entuzijazmu i donacijama pojedinaca. Ključno pitanje uspostave bolničkih knjižnica, ili bolje rečeno, zbirki za pacijente, koje bi osim građe za razonodu, sadržavale relevantnu i korisnu građu sa medicinskim informacijama, je suradnja između knjižničara i ostalih stručnjaka poput doktora, psihologa i sl., kako bi se za ranjivu skupinu kao što su bolnički pacijenti, osigurala građa provjerene kvalitete, sigurna za korištenje. Mnogi od ispitanika upravo su nedovoljnu mogućnost suradnje naveli kao glavni izvor zabrinutosti oko potencijalnih projekata, jer bi po njihovoj procjeni bilo jako teško pronaći liječnike koji bi iz svog ionako pretrpanog radnog dana, odvojili vrijeme i volju za tako nešto. Umjesto toga, jedan od prijedloga je, s obzirom na sve veću popularnost mrežno dostupnih izvora, uspostavljanje nacionalnog repozitorija u suradnji s drugim knjižnicama i knjižničarima, posebno NSK, u koji bi bili postavljani radovi i poveznice na druge sadržaje, korisni pacijentima i drugim posjetiteljima bolnica.

Literatura

1. Bookcrossing. *Bookcrossing* – Wikipedija. URL: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Bookcrossing> (19.08.2018.).
2. Dunkel, Lisa M. Moral and humane: patients' libraries in early nineteenth-century American mental hospitals. // *Bulletin of the Medical Library Association* 71(1983), str. 274-281.
3. Edukativni materijali za pacijente. *Edukativni materijali za pacijente – Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice*. URL: <http://www.kbcm.hr/za-pacijente/upute-o-prehrani-pacijenata-obiljelih-od-kardiovaskularnih-bolesti/>. (19.08.2018.).
4. Encyclopedia of library and information science / ed. Allen Kent and Harold Lancour. New York : Marcel Dekker, 1969., str. 449.
5. Europski projekt – Dnevna bolnica. *Europski projekti*. URL: <http://www.kb-merkur.hr/merkur-informacije/europski-projekti> (05.09.2018.).
6. Griffiths, Jose – Marie; Donald W. King. Increasing the information edge: the role of special libraries. // *Special Libraries: Increasing the Information Edge*. Washington, D.C.: Special Libraries Association, 2009. Str. 21.-35.
7. Hebrang Grgić, I. (2015). Uloga nakladničke djelatnosti Hrvatskoga knjižničarskog društva u obrazovanju knjižničara. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 58(1-2), 263-276. Str. 264. URL: <https://hrcak.srce.hr/143634>. (18.09.2018.).
8. Informativni letak i program radionica Kluba „Zajedno“. *Informativni letak i program radionica Kluba „Zajedno“ – Psihijatrijska bolnica Sv. Ivan – Zagreb*. URL: <http://www.pbsvi.hr/2018/03/27/informativni-letak-kluba-zajedno-i-program-radionica/>. (19.08.2018.).
9. Jones, Edith Kathleen. Libraries for patients in hospitals for the insane. // *American Journal of Insanity* 68(1911), str. 95-101.
10. Katalozi. *Katalozi – Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice*. URL: <http://www.kbcm.hr/knjiznica/katalozi/> (19.08.2018.).
11. Klinička bolnica Merkur. *Klinička bolnica Merkur*. URL: <http://www.kb-merkur.hr/>. (19.08.2018.).
12. Knjižnica KBCSM. *Knjižnica – Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice*. URL: <http://www.kbcm.hr/knjiznica>. (19.08.2018.).
13. Knjižnica širom otvorenih vrata. „*Knjižnica širom otvorenih vrata*“ – Psihijatrijska bolnica Sv. Ivan – Zagreb. URL: <http://www.pbsvi.hr/2018/04/12/literarna-radionica-je-ukljucena-u-projekt-knjiznica-sirom-otvorenih-vrata/>. (19.08.2018.).

14. Knjižnica. *KB Merkur – za djelatnike*. URL: <http://www.kb-merkur.hr/merkur-za-djelatnike/knjiznica>. (19.08.2018.).
15. Knjižnica. *Klinika za dječje bolesti Zagreb | Knjižnica*. URL: <https://www.kdb.hr/knjiznica/>. (19.08.2018.).
16. Knjižnica. *Klinika za psihijatriju „Vrapče“ | Knjižnica*. URL: http://bolnica-vrapce.hr/web/?page_id=642. (19.08.2018.).
17. Knjižnica. *Knjižnica*. URL: <http://www.bolnica-srebrnjak.hr/index.php/hr/knjiznica>. (19.08.2018.).
18. Knjižnica. *Knjižnica*. URL: <http://www.kbd.hr/knjiznica>. (19.08.2018.).
19. Knjižnice: kamo i kako dalje? : pohrana i zaštita knjižnične građe : profesija „knjižničar“ : usluge i korisnici : zbornik radova / 12. dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica, Opatija, 11.-14. svibnja 2013. ; uredile Alisa Martek i Elizabeta Rybak Budić ; [prijevod [sažetaka] na engleski Tea Fluksi]. – Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.
20. Komisija za bolničke knjižnice (KBK). *Hrvatsko knjižničarsko društvo :: Stručna tijela – Komisija za bolničke knjižnice (KBK)*. (2002.). URL: https://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/46/. (19.08.2018.).
21. Komisija za bolničke knjižnice (KBK). *Hrvatsko knjižničarsko društvo :: Stručna tijela – Komisija za bolničke knjižnice (KBK) – Dokumenti i linkovi*. (2002.). URL: https://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/46/publikacije/. (19.08.2018.).
22. Kraljević, D.; Ramljak, G.; Sušec, T. Organizacija, stanje i budućnost bolničkih knjižnica u Republici Hrvatskoj. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 53(2), 40-46. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/80984>. (19.08.2018.).
23. Muzej. *Klinika za psihijatriju „Vrapče“ | Muzej*. URL: http://bolnica-vrapce.hr/web/?page_id=636. (19.08.2018.).
24. O Knjižnici. *O Knjižnici – Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice*. URL: <http://www.kbcm.hr/knjiznica/o-knjiznici/>. (19.08.2018.).
25. Panella, Nancy Mary. The patients' library movement : an overview of early efforts in the United States to provide organized libraries for hospital patients. // *Bulletin of the Medical Library Association* 86(1996), str. 54.-58.
26. Patients' Library. *Patients' Library | University of Iowa Hospitals & Clinics*. URL: <https://uihc.org/patients-library>. (19.08.2018.).

27. Polustrukturirani intervju. *Polustrukturirani intervju / Struna / Hrvatsko strukovno nazivlje*. URL: <http://struna.ihjj.hr/naziv/polustrukturirani-intervju/25250/> (19.08.2018.).
28. Povijest. *Hrvatsko knjižničarsko društvo :: Povijest*. (2002.). URL: https://www.hkdrustvo.hr/hr/o_nama/povijest/. (18.09.2018.).
29. Povijest. *Povijest*. URL: <http://www.kbd.hr/knjiznica/povijest/>. (19.08.2018.).
30. Povijest. *Središnja medicinska knjižnica*. URL: <http://smk.mef.unizg.hr/index.php/hr/o-knjiznici/povijest>. (19.08.2018.).
31. Rad u knjižnici. Katica Tadić. Opatija : Naklada Benja ; Zagreb : Kratis, 1994.
32. Slobodna knjižnica Prečko. *Slobodna knjižnica Prečko >> Mapiranje Trešnjevke*. URL: <http://mapiranjetresnjevke.com/kvartovi/precko/slobodna-knj/>. (24.04.2018.).
33. Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj / sastavila radna skupina pod predsjedanjem Nancy Mary Panella, pod pokroviteljstvom Sekcije za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama ; [s engleskog preveo Kristijan Ciganović ; stručna redakcija prijevoda Tanja Sušec]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.
34. Središnja medicinska knjižnica. *Središnja medicinska knjižnica*. URL: <http://smk.mef.unizg.hr/index.php/hr/>. (19.08.2018.).
35. Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine, br. 58/99. URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/270810.html>. (19.08.2018.).
36. Stručna tijela. *Hrvatsko knjižničarsko društvo :: Stručna tijela*. (2002.). URL: https://www.hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/. (18.09.2018.).
37. Škola u bolnici. *Škola u bolnici*. URL: <http://www.bolnica-srebrnjak.hr/index.php/hr/skola-u-bolnici>. (19.08.2018.).
38. Tylor, Dorothy. Hospital libraries. // The Library 7(1895), str. 347-352.
39. University of Iowa Health Care. Mindy Egeland: [Patients' Library at University of Iowa Hospitals and Clinics](#). [YouTube video, 27.06.2017.] URL: https://youtu.be/YeJ1m3maB_s (19.08.2018.).
40. Usluge. *Središnja medicinska knjižnica*. URL: <http://smk.mef.unizg.hr/index.php/hr/o-knjiznici/usluge>. (19.08.2018.).
41. Usluge. *Usluge*. URL: <http://www.kbd.hr/knjiznica/usluge/>. (19.08.2018.).
42. Ustroj. *Središnja medicinska knjižnica*. URL: <http://smk.mef.unizg.hr/index.php/hr/o-knjiznici/ustroj>. (19.08.2018.).

43. Za javnost. *Središnja medicinska knjižnica*. URL:
<http://smk.mef.unizg.hr/index.php/hr/bolesnike>. (19.08.2018.).
44. Zdravstvene ustanove u Republici Hrvatskoj. *Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske – zdravstvene ustanove u Republici Hrvatskoj*. URL:
<https://zdravlje.gov.hr/arhiva-80/ministarstvo-zdravlja/zdravstvene-ustanove-u-republici-hrvatskoj/656> (11.06.2018.).

Popis slika

Slika 1. Katalog bolničke knjižnice za pacijente University of Iowa Hospitals & Clinics..... 14

Popis tabela

Tabela 1. Osnovni podaci o ustanovama i knjižnicama 17

Tabela 2. Vrsta i količina građe 21

Popis grafikona

Grafikon 1. Struktura zaposlenih po bolničkim knjižnicama..... 18

Grafikon 2. Uređenje rada bolničkih knjižnica 19

Bolničke knjižnice za pacijente u Gradu Zagrebu

Sažetak

Za potrebe ovog diplomskog rada održani su intervjui s odgovornim osobama u bolničkim knjižnicama u Gradu Zagrebu. Intervjui su uspješno odrađeni u sedam knjižnica, koje pružaju knjižnične usluge na 11 lokacija: Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice (Središnja knjižnica i dva ogranka), Klinička bolnica Merkur, Klinička bolnica Dubrava, Klinika za dječje bolesti, Klinika za psihijatriju Vrapče, Psihijatrijska klinika Sv. Ivan te Klinički bolnički centar Zagreb, čijim knjižnicama koordinira Središnja knjižnica Medicinskog fakulteta u Zagrebu (Središnja knjižnica i dvije područne knjižnice). U radu se pokušava odgovoriti na pitanje može li se provoditi knjižnična usluga za bolničke pacijente i na koji način. Prikupljeni su osnovni podaci o ustanovama i njihovim knjižnicama, ispitano je postojanje knjižničnih usluga i zbirke građe za pacijente te zatraženo mišljenje ispitanika o mogućnostima organizacije ili poboljšanja tih usluga i problemima s kojima se bolničke knjižnice na tom planu susreću. Rad donosi i kratak pregled povijesnog razvoja knjižničnih usluga za bolničke pacijente u svijetu, primjer bolničke knjižnice za pacijente iz Sjedinjenih Američkih Država i preporuke iz IFLA-inih *Smjernica za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj* za uspostavu kvalitetne i primjerene knjižnične usluge.

Ključne riječi: specijalna knjižnica, bolnički pacijent, bolnička knjižnica za pacijente, knjižnična zbirka za bolničke pacijente, slobodna knjižnica

Hospital libraries for patients in the City of Zagreb

Summary

For the purpose of this thesis, interviews with responsible persons in hospital libraries in the City of Zagreb were held. The interviews were successfully completed in seven libraries that provide library services at 11 locations: Clinical Hospital Center „Sisters of Mercy“ (Central Library and two branches), Clinical Hospital Merkur, Clinical Hospital Dubrava, Children's Clinic, Psychiatric Clinic Vrapče, Psychiatric Clinic Sv. Ivan and Clinical Hospital Center Zagreb, whose libraries are coordinated by the Central Library of the Faculty of Medicine in Zagreb (Central Library and two branches). The paper attempts to answer the question of whether library services can be provided to hospital patients, and in what way. Basic data on institutions and their libraries were collected, the respondents in the interviews were asked about the existence of library services and collections for patients, the possibilities of organizing or improving these services and about the problems the hospital libraries face achieving them. In addition, the paper provides a brief overview of the historical development of library services for hospital patients in the world, an example of a hospital library for patients from the United States and recommendations from the IFLA's *Guidelines for libraries serving hospital patients and the elderly and disabled in long-term care facilities*, for the establishment of appropriate and quality library services.

Keywords: special library, hospital patient, hospital library for patients, library collection for hospital patients, free library

Životopis

Luka Semenski rođen je u Zagrebu 17. srpnja 1989. godine gdje je završio osnovnu školu i I. tehničku školu Tesla. Godine 2014. stekao je titulu sveučilišnog prvostupnika informacijskih znanosti i upisuje diplomski studij arhivistike i bibliotekarstva na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Tijekom preddiplomskog i diplomskog studija radi kao demonstrator na prvom katu knjižnice Filozofskog fakulteta, posebno zadužen za Zbirku za informacijske znanosti.

U prosincu 2015. godine, s kolegama s Odsjeka organizira prikupljanje knjiga namijenjenih za sudjelovanje u humanitarnoj akciji za Kliniku za tumore u Zagrebu. Od studenog 2015. godine do lipnja 2016. godine volontira u Knjižnicama Grada Zagreba, gdje se upoznaje s radom narodne knjižnice, a održava i radionicu informatičke i informacijske pismenosti za umirovljenike i starije osobe.

Znanja stečena na studiju volio bi primijeniti u radu u knjižnici; kao informator u radu s korisnicima te održavanjem radionica povezanih uz primjenu modernih tehnologija.